

Mika Rouvinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi YAMK
Opinnäytetyö, 2020

WALKERS PAIKALLISWAPARIT
Vapaaehtoisten kokemuksia paikallisesta ja määräaikaisesta vapaaehtoistyöstä
Walkers-bussilla

TIIVISTELMÄ

Mika Rouvinen

WALKERS PAIKALLISWAPARIT

Vapaaehtoisten kokemuksia paikallisesta ja määräaikaisesta vapaaehtoistyöstä

Walkers-bussilla

56 sivua ja 5 liitettä

11/ 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi YAMK

Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Aseman Lapset Ry:n Walkers-toiminnassa on pitkään haluttu kehittää vapaaehtoistoimintaa monipuolisempaan ja kevyempään suuntaan. Osana kehittämistyötä Walkers-bussilla päätettiin kokeilla määräaikaista ja paikallista vapaaehtoisjaksotusta. Kokeilut toteutettiin bussin kahdella peräkkäisellä toimintajaksolla.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miksi vapaaehtoistyöhön osallistutaan ja kuinka vapaaehtoisjaksosta saadaan mahdollisimman onnistunut, Tutkimuskysymyksiä peilattiin erityisesti määräaikaisuuden ja paikallisuuden näkökulmien kautta. Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineistonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Osallistujia oli yhteensä 5 haastatteluissa sekä 1 kirjallisin vastauksin. Haastattelut suoritettiin kesällä 2020. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Haastatteluiden kautta tärkeitä asioita onnistuneessa vapaaehtoiskokemuksessa ovat koulutus ja perehdytys. Haastateltavat toivat esille koulutuksen kattavuuden sekä perehdytyksen ja niiden kautta matalamman kynnyksen tulla Walkers-bussin toimintailtoihin. Määräaikaisuus ja paikallisuus koettiin todella hyvinä asioina vapaaehtoisuuden näkökulmasta. Halu vaikuttaa oman asuin- tai työskentelyalueensa asioihin nousi esille haastateltavilta. Myös se, ettei siirtyä kotoa vapaaehtoistyöhön kulu aikaa vaikutti paljon. Haastateltavat pitivät hyvänä asiana sitä, ettei paikalliswapariudessa vaadita pitkää sitoutumista vaan määriteltynä on selkeä ajanjakso etukäteen. Myös tunne siitä, että wapari on tärkeä, tarpeellinen ja toivottu korostui vastauksissa.

Vapaaehtoisuus on voimavara, jolle olisi tärkeä luoda puitteet toiminnassa. Parhaimmillaan se rikastuttaa ja vahvistaa toimintaa, samalla tuoden erilaisia vivahteita. Nykyajan erilaiset vaatimukset eivät tue perinteistä vapaaehtoisuuden mallia, jossa toivotaan sitoutumista pitkäksi aikaa. Siksi määräaikaisuuden hyödyntäminen on houkutteleva elementti, kun haetaan uusia vapaaehtoisia. Myös paikallisresurssin hyödyntäminen voi olla toimintaa rikastuttava asia. Ihmiset ovat luontaisen kiinnostuneita omasta asuinalueestaan ja -yhteisöstään. Siksi onkin yhteisöllisyyttä vahvistavaa tarjota toiminnassaan mahdollisuus vaikuttaa juuri omaan asuinalueeseensa.

Asiasanat: vapaaehtoisuus, vapaaehtoistyö paikallisuus, määräaikaisuus

ABSTRACT

Mika Rouvinen

Walkers local volunteers – Volunteer experiences of local and temporary volunteering on Walkers bus

56 pages and 5 appendices

11/ 2020

Master of Social Services

Master's Degree Programme in the Promotion of the Health and Well-Being of People in Danger of Marginalisation

For a long time, Aseman Lapset Ry's Walkers activities have wanted to develop volunteering in a more diverse and lighter direction. As a part of the development work on the Walkers bus, it was decided to try temporary and local volunteer scheduling. The experiments were carried out on two consecutive periods of operation of the bus.

The aim of the thesis was to find out the relevant factors from the perspective of going to volunteer work and a successful experience through non-permanence and locality. The thesis was a qualitative study in which the data collection method was a thematic interview. The interviews were conducted as individual interviews. There was a total of five participants in the interviews and one in written answers. The interviews were conducted in the summer of 2020. The material was analyzed by data-driven content analysis.

Based on the interviews, important things in a successful volunteer experience were training and orientation. The interviewees mentioned the coverage of the training as well as the orientation and through them a lower threshold to come to the Walkers bus operating evenings. Non-permanence and locality were perceived as really good things from a volunteer perspective. The desire to influence the affairs of one's own area of residence or work arose from the interviewees. The fact that the transitions from home to volunteering did not take much time also had a big impact. The interviewees considered it a good thing that the local government does not require a long commitment, but has a clear period of time defined in advance. The feeling that a volunteer is important, necessary and desirable was also emphasized in the answers.

Volunteering is a resource for which it would be important to create a framework for action. At its best, it enriches and strengthens action, while bringing a variety of nuances. Today's different requirements do not support the traditional model of volunteering, which calls for a long-term commitment. Therefore, the use of a fixed term is an attractive element when recruiting new volunteers. Utilizing a local resource can also be an enriching activity. People are inherently interested in their own neighbourhood and community. Therefore, it is strengthening to the community to offer the opportunity to influence one's own residential area in one's activities.

Keywords: volunteering, volunteers, local, non-permanence

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VAPAAEHTOISTOIMINTA	7
2.1 Vapaaehtoisuus	7
2.2 Määräaikaisuuden merkitys vapaaehtoisuuteen	12
2.3 Vapaaehtoisen motivaatio	13
2.4 Vapaaehtoistoiminnan paikallisuus.....	14
3 ASEMAN LAPSET RY JA WALKERS-TOIMINTA	18
3.1 Aseman lapset ry, Walkers ja Walkers-bussi.....	18
3.2 Paikalliswapari-kokeilu.....	21
4 TUTKIMUSASETELMA	22
4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	22
4.1.1 Kokemuksen tutkiminen	23
4.1.2 Tulkitseva fenomenologinen analyysi	23
4.2 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmät.....	24
4.2.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	25
4.2.2 Haastatteluaineistojen analysointi	27
5 PAIKALLISWAPARIT	29
5.1 Wapareiden ennakko-odotuksia toimintajaksolle	29
5.1.1 Paikallisvapaaehtoistyöhön lähtemisen motivaatio	30
5.1.2 Toimintaan kouluttamisen ja perehdyttämisen tärkeys	33
5.1.3 Vapaaehtoistoiminnan paikallisuus ja määräaikaisuus.....	35
5.2 Paikalliswapareiden kokemuksia Walkers-bussijaksosta	37
5.3 Huomioita ja kehittämissuhteita wapareilta.....	38
6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	40
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	42
7.1 Oma prosessini	45
7.2 Jatkotutkimusehdotukset.....	47
LÄHTEET	48

LIITE 1: Lupapyyntö osallistujilta opinnäytetyön tekemiseen ja haastatteluun	51
LIITE 2: Teemahaastattelurunko	52
LIITE 3: Aineiston analyysi: Määräaikaisuuden merkitys vapaaehtoisuuteen	54
LIITE 4: Aineiston analyysi: Koulutuksen ja perehdytyksen merkitys onnistuneeseen vapaaehtoisuuteen.....	55
LIITE 5: Aineiston analyysi: Kokemus Walkers-bussin woparijaksosta	56

1 JOHDANTO

Vapaaehtoistyön asema suomalaisessa yhteiskunnassa on monella tapaa merkittävä. Monesti vapaaehtoiset ovat merkittävä osa toimintaa ja heille tarjotaan mahdollisuus itsenäiseenkin vastuunkantoon osana vapaaehtoistyötä. Tutkimukset osoittavat myös, että vapaaehtoisilla täydennetään ja jopa osin korvataan puutteita, joita julkisen ja yksityisen sektorin toiminnassa esiintyy (vrt. Karjalainen & Saranpää 2002; Pihlaja 2010). On tärkeää mahdollistaa ihmiselle tilaisuuksia tyydyttää hyvän tekemisen tarpeita. Ajatus siitä, että vapaaehtoistyö, huolimatta vapaaehtoisuudesta ja palkattomuudesta, olisi täysin pyyteetöntä, on melko naiivi. Vapaaehtoisilla on omat motiivinsa antaa aikaansa ja niiden kautta haluavat saada jotain takaisin. (vrt. Yeung.) Motiivina voi olla hyvän olon tai tarpeellisuuden tunteen kokemuksen kaipuu, mahdollisuus vaikuttaa ja auttaa tai esimerkiksi saada helpotusta yksinäisyyteen jonkin yhteisön kautta. Lähtökohtana usein on kuitenkin pyyteettömästi halu auttaa ja tietyllä tavalla tehdä yhteisölleen hyvää.

Opinnäytetyön aihe liittyy Aseman lapset ry:n Walkers-toiminnan paikallisiin vapaaehtoistyöntekijöihin, joita järjestössä kutsutaan paikalliswapareiksi. Tätä nimitystä käytetään myös jatkossa. Wapareita on ollut mukana Walkersin toiminnassa sen alusta lähtien, joten voidaan sanoa vapaaehtoistoiminnan olevan suuressa roolissa järjestön toiminnassa. Aseman lapset ry:n Walkers-bussi toimii pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo ja Vantaa) ja tekee kahden kuukauden mittaisia jaksoja kiertäen eri kaupunginosissa. Waparit ovat tärkeä ja kiinteä osa toimintaa. Määräaikaista ja paikallista vapaaehtoisuutta testattiin kahden peräkkäisen toimintajakson aikana osana Aseman lasten pidempiaikaista kehittämistyötä.

Opinnäytetyössä tavoite oli syventää tietämystä siitä, kuinka paikallisuus, eli vapaaehtoistyön kohdentuminen omalle asuinalueelle, vaikuttaa aikuisten vapaaehtoisten, eli wapareiden motivaatioon. Lisäksi mielenkiintoista oli selvittää heidän ajatuksiaan siitä, miten valmiiksi määritelty määräaikaisuus vapaaehtoistoiminnassa vaikutti heidän halukkuuteensa osallistua toimintaan. Opinnäytetyössä tarkastellaan teoreettisella tasolla vapaaehtoisuutta paikallisuuden,

määräaikaisuuden ja osallistujien motivaattoreiden kautta. Toimintaympäristön kuvauksen kautta on mahdollista tarkastella järjestön historiaa ja olemassa olevia vapaaehtoistyön toimintamalleja sekä pohtia niiden ajantasaisuutta. Aineistonkeruun ja analyysin kuvauksessa pohditaan niiden soveltuvuutta tämänkaltaiseen tutkimukseen. Teemahaastatteluja tehtiin viisi kappaletta sekä lisäksi yhden waporin kirjallisia vastauksia hyödynnettiin tutkimuksessa. Lopuksi esitellään tutkimustulokset, eettiset näkökulmat tutkimukseen liittyen sekä pohdinta.

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA

Keskeiset käsitteet käsittelevät vapaaehtoisuutta ja siihen peilaten määräaikaisuutta, paikallisuutta sekä motivaatiota. Haastateltavilta pyrittiin saamaan esille myös vapaaehtoisuuden taustalla olevaa ajatusta siitä, minkä tarpeen he toivovat saavansa tyydytetyksi ryhtymällä vapaaehtoiseksi. Käsitteiden avulla muodostuu opinnäytetyön teoreettinen viitekehys.

2.1 Vapaaehtoisuus

Vapaaehtoistyötä on esiintynyt läpi ihmiskunnan historia ja sitä on esiintynyt globaalisti erilaisissa yhteisöissä. Halu tehdä pyyteettömästi jotain toisen hyväksi on tarve, jota esiintyy ajasta riippumatta. Vapaaehtoisuuden määritelmäksi voikin ajatella sen, että jotain on tapahtunut, joko tiedostamatta tai tiedostaen, mutta seuraus on ollut pyyteetön hyvän tekeminen jollekin toiselle. (Harju 2019, 18-19.) Herääkin kysymys siitä, että voiko vapaaehtoistyö olla myös toisen tarpeiden huomioimista arjessa? Vai onko vapaaehtoistyö aina tavoitteellista ja ehkä kuitenkin hiukan vastavuoroista?

Tutkimuksissa vapaaehtoisuutta käsiteltäessä on yleensä hyödynnetty kahta määritelmää: vapaaehtoisuus ja palkattomuus. (Yeung 2002, 11.)

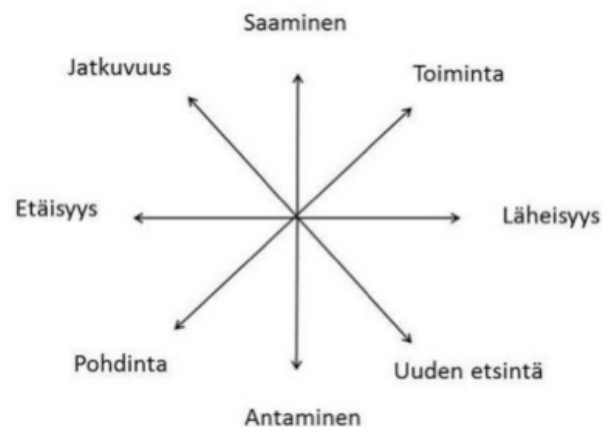
Vapaaehtoisuuden Govaart (2001) jakaa kolmeen eri osaan: keskinäiseen tukeen, auttamiseen sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Hänen mukaansa yhteiset elementit eri kulttuurien vapaaehtoistyössä on määritelty seuraavasti: *kyseessä on palkaton ja pakottamaton toiminta, jota tehdään toisten ihmisten tai yhteisön eduksi.* Yeung (2002, 11-12) jatkaa, että Suomessa vapaaehtoistoiminnan merkityksellisiksi tekijöiksi on katsottu vastavuoroisuus, yhteinen ilo, tasa-arvo, vapaaehtoisuus, palkattomuus, ei-ammattimaisuus sekä luottamuksellisuus. Vapaaehtoisen rooli on kuin yhteistyökumppani, jolta voidaan odottaa vaihtolovelvollisuuden noudattamista, puolueettomuutta ja vastuullisuutta. Hän on myös oikeutettu saamaan tukea ja rohkaisua. 1990-luvulla vapaaehtoistyöhön suhtauduttiin varauksella, mutta laman myötä vapaaehtoiset koettiin tervetulleiksi toimintoihin. Vapaaehtoistyö sijoittuu yhteiskunnassa ns. kolmannelle sektorille, jonka voidaan katsoa kattavan epävirallisen hyötyä tavoittelemattoman toiminnan arkisesta lähipiiristä huolehtimisesta järjestöjen avustustyöhön.

Nylund (2000,67-69) huomioi väitöskirjassaan vapaaehtoistyön käsitteistön muuttumisen nopean tahdin. Aluksi vapaaehtoistyössä puhuttiin epävirallisesta- ja vapaaehtoissektorista, josta siirryttiin kolmas sektori- tematiikkaan. Pikkuhiljaa kansainvälisesti vapaaehtoistoimintaa alettiin puheissa siirtämään osaksi kansalaisyhteiskuntaa. Painotuksen muutos kolmannelle sektorista kansalaisyhteiskuntaan voi tulkinnallisesti tarkoittaa sitä, että halutaan korostaa vapaaehtoistyön kohdalla osallistumis- ja kansalaisaktiivisuusluonnetta.

Harju (2019, 19) jatkaa pohdintaa sillä, että vapaaehtoisuus on globaaliuden lisäksi myös kulttuurisidonnaista. Pohjoismainen käsitys vapaaehtoistyöstä liittyy vahvasti tasa-arvoiseen ja vapaaseen ihmiskäsitykseen sekä demokraattiseen yhteiskunta-ajatteluun ja yhdistystoimintaan. Aasiassa edellä mainittu tapa toteuttaa vapaaehtoisuutta on huomattavasti harvinaisempaa, koska kyseisessä kulttuurissa toisten huomioiminen ja auttaminen on vahvasti läsnä, tiiviisti sosiaalisissa suhteissa ja yhteisöissä.

Opinnäytetyössä pyrittiin ymmärtämään Walkers-bussin paikalliswapareiden motivaatiota toimia määräaikaisena vapaaehtoisena. Lisäksi heidän erinomainen sitoutumisensa toimintaan oli aihe, johon tekijä halusi paneutua. Yeungin (2005,

104-105; vrt. Kuvio 1) luoman vapaaehtoistoiminnan timanttimalin on tarkoitus avata vapaaehtoistyön sitoutumiseen ja vapaaehtoisten motivaatioon liittyviä elementtejä. Mallin tavoitteena on ymmärtää vapaaehtoisten erilaisia motivaatioita heidän omien kokemustensa kautta. Timanttimali koostuu neljästä ulottuvuudesta, jotka on havainnollistettu kuviossa 1.

KUVIO 1. Vapaaehtoistoiminnan timanttimali (Yeung 2005, 107)

Saaminen-antaminen (getting- giving): Nämä motiivit sisältävät tekijät, jotka liittyvät itsensä toteuttamiseen, oman hyvinvoinnin edistämiseen, emotionaalisiin palkintoihin sekä palkitseviin työmuotoihin. Myös itsensä tärkeäksi ja tarpeelliseksi tunteminen on suuressa roolissa vapaaehtoisen motivaation ylläpitämisessä. Antamisen motiivien lähtökohtana on halu auttaa (esim. syrjäytymisvaarassa olevia. nuoret, vanhukset), tuen vastavuoroisuus sekä henkilökohtainen kasvu. Syy vapaaehtoisuuteen voi olla sen kokeminen luonnollisena tapana elää eli jonkin-tasoisena kutsumuksena, mutta myös tietynlaisen kiitollisuuden kautta; vrt. ”Minua on autettu niin haluan myös auttaa”. (Yeung 2005, 109–112, 124- 125).

Jatkuvuus-uuden etsintä (continuity- newness): Tämä ulottuvuus ilmentää motiivien ja sitoutumisen käsitteiden sisäkkäisyyttä. Vapaaehtoiset voivat kokea vaihtelua odottamiensa elementtien ja uusien, yllättävienkin elementtien välillä. Toisin

kuin edellinen ulottuvuus (vrt. Saaminen-antaminen), nämä kaksi ääripäätä eivät ole keskenään vuorovaikutuksessa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei molempia vastakkaisia elementtejä ole aineistoissa ollut samanaikaisesti löydettävissä. Motiivi vapaaehtoisuuteen voi liittyä omiin osaamisen kautta tuttuihin aiheisiin tai vaikka aiempiin hyviin vapaaehtoistyön kokemuksiin. Motiivit täydentyvät omaan elämäntilanteeseen sopiviksi, mikä voi johtaa arjen täydentymiseen, oman identiteetin toteuttamiseen tai vaikka oman elämänlaadun parantamiseen. Uuden etsinnän motiivit voivat liittyä uuteen teemaan, oman arjen vastapainoon, opintojen täydentämiseen tai henkilökohtaiseen muutoksen ja elämänpiirin laajentamiseen. (Yeung 2005, 112–113, 124-125.)

Etäisyys-Läheisyys (distance- proximity): Nämä motiivit pureutuvat sosiaalisten kontaktien merkitykseen suhteessa vapaaehtoistyöhön. Etäisyyden motivaatioelementit sisältävät kolme teemaa. Vapaaehtoisten näkökulmasta tärkeimmiksi asioiksi nousivat toiminnan joustavuus, omat vaikuttamismahdollisuudet toiminnan rajoihin sekä epäbyrokraattinen ilmapiiri. Pitkäaikainen sitoutuminen voi esimerkiksi ahdistaa vapaaehtoista, mutta kuitenkin säännöllistä yhteydenpitoa toivotaan. Läheisyys puolestaan sisältää seuraavat teemat: tarve kuulua johonkin ryhmään ja tavata uusia ihmisiä, hyvä yhteishenki, mahdollisuus sanalliseen vuorovaikutukseen sekä toiminnan sosiaalisuus. Vapaaehtoiset kuvailivat vapaaehtoistyötä kanavaksi sosiaalisen vuorovaikutuksen edistämiseen. Vastavuoroisuus toiminnassa järjestävän tahon sekä vapaaehtoisten välillä korostuu. (Yeung 2005, 113–115, 124-125.)

Pohdinta-toiminta (thought- action): Nämä motiivit kuvaavat ajatuksia vapaaehtoisten henkilökohtaisista arvoista ja siitä, miten ne yhdistyvät vapaaehtoistyöhön, sekä toisaalta konkreettiseen tekemiseen. Riskinä on, että vapaaehtoiset tulevat hoitamaan toimintaan itseään. Toiminta voi täyttää konkreettisesti tyhjää tilaa elämässä, myös henkisellä tasolla. Vapaaehtoisen omat arvot määrittävät, osuuko vapaaehtoistyötä tarjoava taho niihin. (Yeung 2005, 116–117, 124-125.)

Yeungin tutkimus perustuu hengellisessä yhteisössä tehtyyn kyselyyn, mutta samankaltaista arvopohjaista pohdintaa tehdään myös sitoutumattomissa yhteisöissä, kuten esimerkiksi Walkers-toiminnassa, missä pohditaan esimerkiksi toiminnan matalaa kynnystä.

Karjalainen ja Saranpää (2002, 100) tiivistävät ajatusta kolmannen sektorin roolista suhteessa vapaaehtoistyöhön. Heidän mukaansa kolmannen sektorin tehtävä ei ole korvata valtion tai kunnan toimintaa, vaan täydentää ja paikata sitä. Lähtökohtana ei ole löytää paikkaa kolmannelle sektorille, vaan tärkeintä olisi mahdollistaa vapaaehtoisten ja tukea tarvitsevien kohtaamiset, jossa piilee asian ydin. Pyrkimyksenä on tilanteet, joissa aidosti kuullaan ja kuljetaan rinnalla, ilman palkkatyön asettamia rajoja. Kolmannen sektorin ainutlaatuisuus onkin pelkistetyissä ja aidoissa kohtaamisissa.

Yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin tukemiseen perustuvan vapaaehtoisuutta hyödyntävän järjestötoiminnan ja palveluja tuottavan järjestötoimijan välinen raja ei ole selkeä. Arkipäiväisessä elämässä havaittu ihmisten tuen tarve on suurempi, kuin mitä julkinen vastuu on poliittisin päätöksin kyennyt tai halunnut vastata. Järjestötoimijat kykenevät havaitsemaan palveluaukkoja, mutta vastatakseen niihin, ne tarvitsevat julkista rahoitusta. Jos sitä ei kuitenkaan ole saatavilla työntekijöiden palkkaamiseksi, joudutaan usein rajanvetotilanteisiin. Käytännössä tämä voi tarkoittaa tuen toteuttamista vapaaehtoistoimintana, vaikka vaativuudeltaan tehtävä edellyttäisi palkattua, ammattimaista tekijää. Varsinkin maakunnissa, joissa taloudellinen tilanne saattaa olla tiukka, on helppo ymmärtää, että kolmas sektori pyritään hahmottamaan vapaaehtoistyön paikaksi. (Pihlaja 2010, 95-96.)

Pohdittaessa julkisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta palvelujen tuotannossa, joudutaan tekemään vaikeita valintoja rahoitukseen liittyen. Haastavaa on päättää, mitä rahoitetaan verovaroin, mihin haetaan rahoitus muulla tavalla ja mitä jätetään läheisten, seurakuntien tai järjestöjen kautta kanavoitavan vapaaehtoisen avun varaan. Aihe vaatisi puheen lisäksi myös poliittista sitoutumista ilman, että odotetaan kolmannen sektorin toimijoiden tuottavan sitoutumista, säännöllisyyttä ja pitkäjänteisyyttä edellyttävää palvelua. Vaativaa, ammattimaista ja sitoutunutta tukea ei ole mahdollista tuottaa vapaaehtoisvoimin ilman korvausta. Tällaisten tehtävien hoitamiseen tarvitaan palkattuja työntekijöitä myös järjestöissä. Poliittisessa keskustelussa on siis huomioitava kolmannen sektorin työn toteutus siitä näkökulmasta, että tehdäänkö se vapaaehtoistyönä vai palkkatyönä. Kolmannen sektorin laajan yhteiskunnallisen roolin näkökulmasta on aiheellista pohtia kumppanuuden muotoa julkisen vallan sekä valtion

kanssa. Jos kumppanuus nähdään ainoastaan kilpailutettavien palvelujen tuottamisen näkökulmasta, katoaa julkiselta vallalta aito kontakti huomattavasti tätä monipuolisempaan kansalaisyhteiskuntaan ja järjestötoiminnan maailmaan. (Pihlaja 2010, 95-96.)

2.2 Määräaikaisuuden merkitys vapaaehtoisuuteen

Ajan merkitys yhteiskunnassa perustuu usein ”sanattomaan sopimukseen”. Ajassa voidaan mitata työaikaa tai vastaavasti vapaa-aikaa. Oleellista on miettiä, miten pystytään sovittamaan ajallisesti sosiaalista toimintaa ja rytmittämään sitä jäsenytyneesti sekä mielekkäästi. Tällaista institutionalisoitunutta aikaa voidaan kutsua yhteiskunnalliseksi ajaksi. Yhteisten rytmien avulla voimme paremmin integroitua yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Tämänkaltainen ajan rytmitys osaltaan sitoo ja osaltaan rajoittaa meitä ajankäytössämme. (Anttila, Anttila, Liikkanen & Pääkkönen 2015, 5-10.)

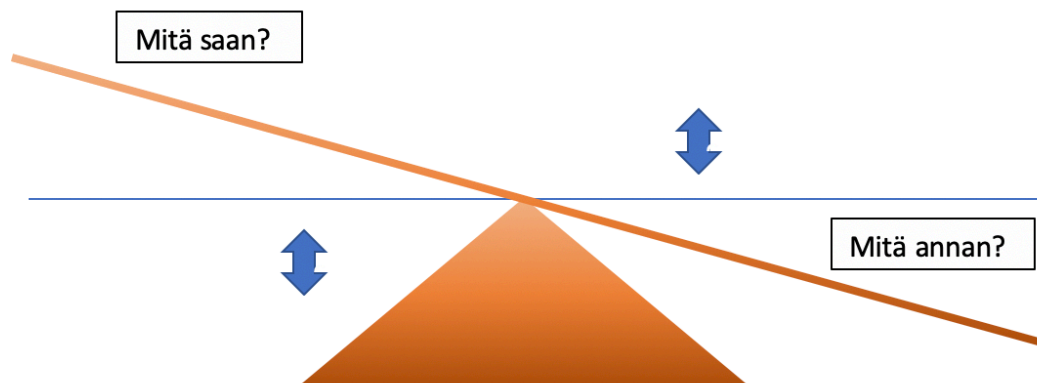
Yhteiskunnan aikarytmien muutoksesta käydyssä keskustelussa on noussut esille termi 24/7-yhteiskunnasta ja sitä kohti siirtymisestä. Jälkitekollinen yhteiskunta muutoksessaan on lisännyt epätyypillisiä (atypical) ja epäsosiaalisia (un-social) työaikoja. (Anttila, Oinas & Nätti 2015, 19). Huomioitavaa on, että vuosien 1989-2007 välillä säännöllistä työviikkoa tekevien määrä on laskenut tasaisesti. (Keinänen 2009).

24/7-yhteiskunta on arkikielestä tuttu käsite, joka on pujahtanut myös tieteelliseen keskusteluun, viitaten teollisen ajan vahvojen, jaettujen aikajärjestysten heikentymiseen. Aiemmin itsestään selvät käytänteet ja rutiinit, kuten päivätyö kahdeksasta neljään ja viisipäiväinen työviikko, ovat ajan myötä muuttuneet. (Anttila, Oinas & Nätti 2015, 19-20.) Teollisesta tuotantomuodosta jäi käyttöön työaikainstituution rinnalle vahva vapaa-aikainstituutio, joka käytännössä tarkoitti työstä vapaata iltaa, viikonloppua sekä vuosilomaa (Julkunen, Nätti & Anttila 2004, 13).

”24/7” sisältää kaksi muutoksen elementtiä, joista ”24” viittaa vuorokausirytmien muutokseen, jolla tarkoitetaan ilta- ja yötyön lisääntymistä. Jälkimmäinen osa ”7”, viittaa viikkorytmiin sekä siinä tapahtuvaan merkityksen muutokseen. Viikonpäivien arvo on hälventynyt ja sitä määrittää vähemmän työ (arkipäivät), kulutus tai vapaa-aika (viikonloppu). Uuden aikajärjestyksen katsotaan uhkaavan sekä biologisia että sosiaalisia rytmejä. (Anttila, Oinas & Nätti 2015, 19-20.)

2.3 Vapaaehtoisen motivaatio

Minna Lahtela (2008, 56-57) muistuttaa opinnäytetyössään saamisen ja antamisen välisen suhteen olemassa olosta (vrt. Kuvio 1). Siksi vapaaehtoistoiminnassa onkin tärkeää muistaa pitää tasapaino (ks. Kuvio 2: Vapaaehtoistyöntekijän keinulauta) siinä, että vapaaehtoinen kokee molempia tuntemuksia osallistuessaan vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistoimintaan ei kuulu rahallinen korvaus, mutta esimerkiksi virkistystä, koulutusta sekä kasvamisen mahdollisuuksia on varmasti mahdollisuus tarjota.

KUVIO 2: Vapaaehtoistyöntekijän keinulauta (Lahtela 2008)

Harju (2019, 20-23) pohtii motivaation vaikutusta vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyöhön mukaan lähteminen on yleensä harkittu valinta, joka perustuu osallistujan vapaaseen tahtoon.

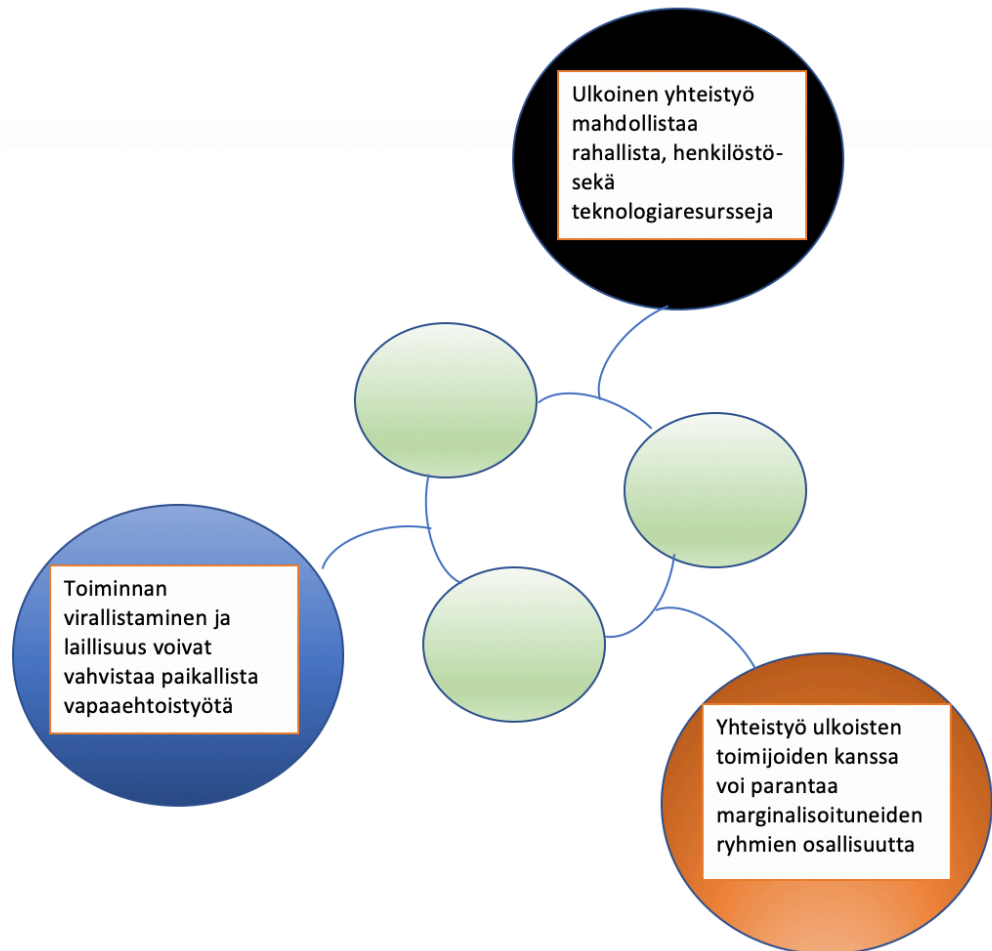
Yeung (2002, 32-41) kysyi tutkimuksessaan osallistujilta heidän motivaatiostaan tehdä vapaaehtoistyötä. Kun osallistujia pyydettiin nimeämään yksi syy vapaaehtoisuuteen, kerrottiin yleisimmäksi syyksi halu auttaa muita ihmisiä. Myös heidän mielikuvissaan vapaaehtoistyöstä korostui toiminnan motiiveihin ja auttamishaluun liittyvät elementit. Toiseksi eniten mainintoja sai vapaa-ajan käyttäminen johonkin hyödylliseen toimintaan, jonka toivottiin tarjoavan säännöllistä ohjelmaa päiviin. Muita satunnaisia mainintoja saivat muun muassa tuttavien suosittelu, toive uusien ihmisten tapaamisesta, toiminnassa olevien ihmisten saman henkisyys ja uuden oppiminen.

2.4 Vapaaehtoistoiminnan paikallisuus

Paikallinen vapaaehtoisuus voi tarjota yhteisölle hyötyjä, kuten suhteiden ja yhteyksien lujittaminen ja vertaistuki, mutta siinä voi kohdata myös merkittäviä haasteita. On mahdollista, ettei yhteisön jäsenillä ole taitoja hallita vapaaehtoisesti riskejä, joita toiminnasta voi syntyä. Myös huoli siitä, että vapaaehtoisuudella pyritään syrjäyttämään julkisten toimijan tarjonta, on olemassa. Tällöin yhteisöön syntyvä vallan epätasapaino saattaa tarkoittaa sitä, ettei toiminta käytännössä suuntaudu aidosti vapaaehtoistyöhön, mikä osaltaan asettaa kyseenalaiseksi vapaaehtoistoiminnan laillisuuden ja edustavuuden. Ja vaikka vapaaehtoisuuteen vaikuttavat laajemmat sosiaaliset ja poliittiset rakenteet niin riskinä on, että paikallisesti toteutettuna toiminta jää muiden, julkisten ja olemassa olevien rakenteiden ulkopuolelle. Tällöin seurauksena voi olla yhteisön jumittuminen sen sijaan, että se pystyisi tuottamaan ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. (UN volunteers 2018, 45-46)

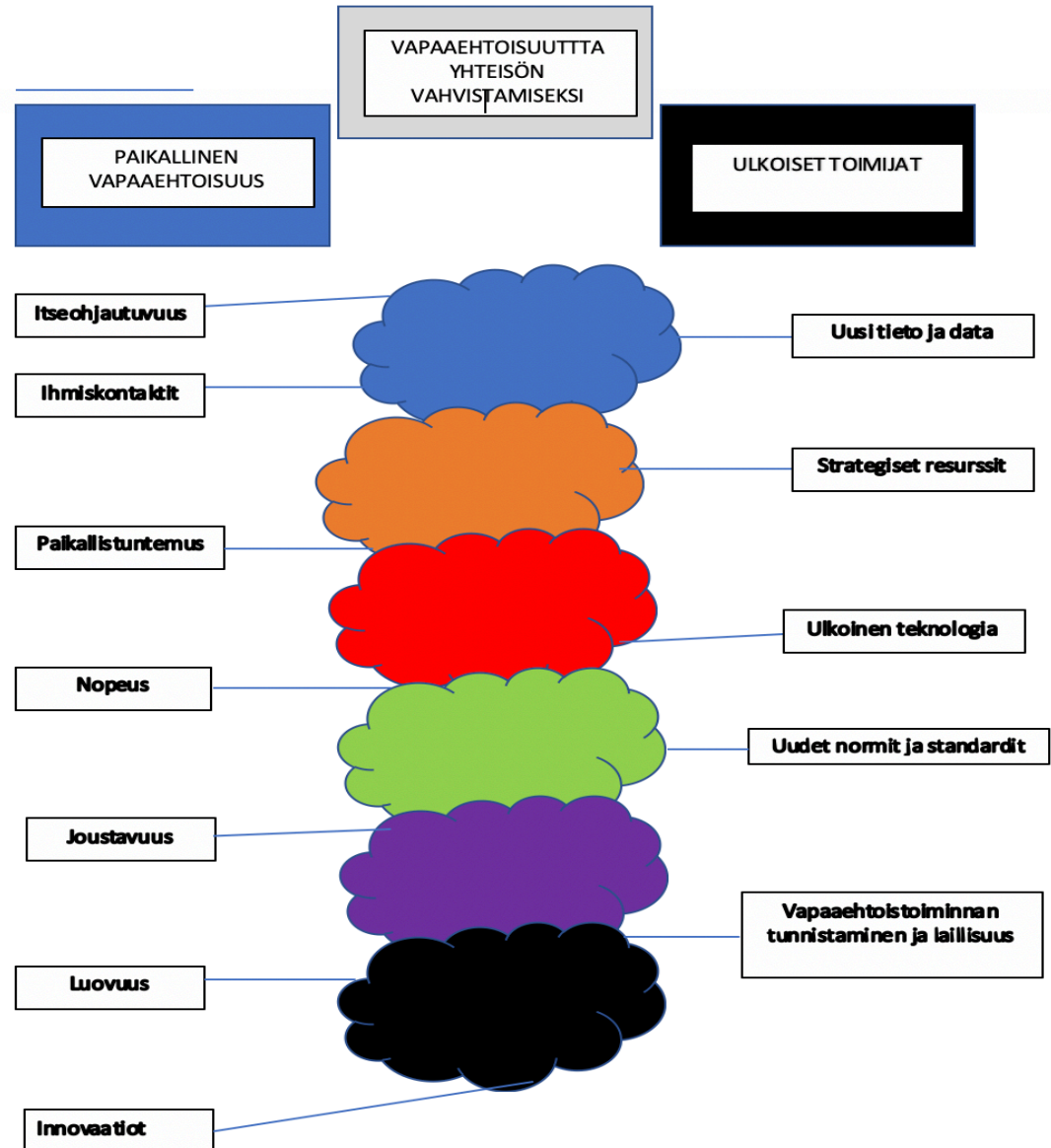
Itseohjautuvien vapaaehtoisten on vahvuuksistaan huolimatta haastava luoda pysyvyyttä alueelleen ilman ulkopuolista tukea. Vaikka paikalliset vapaaehtoistyöntekijät olisivat hyvin verkostoituneita, itseohjautuvia, nopeita reagoimaan ja joustavia, niin on huomattu olevan tärkeää saada ulkoisten sidosryhmien täydentävää tukea ja ohjausta. Toisinaan vapaaehtoisilta puuttuu teknisiä valmiuksia tai taitoja, tai heiltä puuttuu pääsy tärkeisiin tietoihin ja resursseihin. Usein ilmiöt tai

haasteet, joihin vapaaehtoiset pyrkivät vastaamaan ovat lähtöisin paikallisen järjestelmän ulkopuolelta, joten niitä ei voida tehokkaasti ratkaista yhteisötasolla. Näin ollen paikallisen yhteisön ulkopuolelta tuleva tuki täydentää kokonaisuutta oleellisesti. (kts. KUVIO 3). (UN volunteers 2018, 56-58)

KUVIO 3: Ulkoisen toimijan vaikutukset paikalliseen vapaaehtoistyöhön. (UN volunteers 2018, 58)

Kuvio 4 kuvaa paikallisen vapaaehtoisuuden ja ulkopuolisen tuen välistä vuoropuhelua hyötynäkökulmasta. Yhteistyössä tehtynä näiden välille syntyy symbioosi, jossa molemmat hyötävät toistensa tarjoamista mahdollisuuksista.

KUVIO 4: Paikallisen vapaaehtoistyön hyödyt ja ulkoisen vaikuttimen tuki (UN volunteers 2018, 66)

Yhteisön vapaaehtoistoimintaa kuvataan usein harmonisena ja yksimielisenä pyrkimyksenä. Tässä näkemyksessä ei kuitenkaan huomioida voimakkaiden intressien, paikallisen eliitin, sosiaalisten erojen, tai sukupuoleen, luokkaan, kastiin ja etnisiin eroihin liittyvien ennakkoluulojen tasapainottavia vaikutuksia yhteisöissä. Nämä voivat estää osallistavan toiminnan. Epätasaiset valtasuhteet sosiaalisissa ja taloudellisissa järjestelmissä voivat jättää yhteisöt, ryhmät ja yksilöt riskialttiimmiksi marginaalisen asemansa vuoksi, jolloin osallistujien asema voi vaikuttaa vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoistoiminta ei ole väistämättä

osallistavaa tai tasa-arvoista, ja se voi hyväksikäyttää haavoittuvia ihmisiä. Jopa suhteellisen yhteenkuuluvissa yhteisöissä haavoittuvien ryhmien poissulkeminen on jatkuvaa todellisuutta ihmisten valtasuhteiden ja sosiaalisen eriarvoisuuden aiheuttamien komplikaatioiden vuoksi. Lisäksi, kun ihmiset kokevat yhdessä stressiä, he keskittyvät yleensä auttamaan omissa piireissään olevia. (UN volunteers 2018, 46.)

Walkers- wapariutta voidaan ajatella myös osallisuuden tilan kautta. Ari Nieminen (2019,12) kuvaa termiä osallisuuden tila seuraavasti: Osallisuuden tilalla tarkoitetaan tilaa tai paikkaa, jossa ei synny paikallisesti ja ajallisesti määräytyneitä ongelmia, kuten köyhyyttä, päihteiden käyttöä, yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Ihmisiä, jotka ovat ongelmallisessa sosiaalisessa ja taloudellisessa tilanteessa eivät myöskään tule sysätyiksi myös tilallisesti syrjään. Tilojen kehittymisen kautta pyritään lisäämään osallisuutta ja vähentämään osattomuutta ja syrjäytymistä. Esimerkkejä osallisuuden tiloista voivat olla avoimet asukastilat ja ostoskeskukset.

Osallisuuden tilan lähestymistavan kohteena ovat konkreettiset tilat ja paikat, puistot, luonnonympäristö, asuinalueet, rakennukset, korttelit, ryhmät ja yksilöt. Tiloja kohtaan kohdistuu erilaisia odotuksia ja mielenkiintoa alueen asukkailta sekä toimijoilta. Alueiden yksilöllisyyden vuoksi ei olekaan mahdollista luoda yhtä mallia, joka palvelisi sellaisenaan. Lähtökohtana osallisuuden tilalle ei ole mikään tieteen- tai hallinnonalan määrittelemä abstrakti tila, vaan ihmiset, ryhmät, paikat ja näiden elämä. (Nieminen 2019,12-13.)

Osallisuuden tilaa voi määritellä kuuden ulottuvuuden kautta. Ensimmäiset kolme ulottuvuutta ovat tilojen kolmiulotteisuus (pituus, leveys, syvyys). Neljäs tila on aika, johon kuuluvat menneisyys, nykyisyys sekä tulevaisuus. Tilojen menneisyydellä on vaikutusta sen nykykäyttöön, kuten myös siihen liittyvillä tulevaisuuden suunnitelmilla. Viides tilan ulottuvuus on siitä ihmisten mielessään luoma mentaalinen tila. Vaikka tiloja on mahdollista kuvata ja käsitellä fyysisten ominaisuuksien kautta, niin yksilöiden ja ryhmien odotuksilla, mielikuvilla sekä muilla tunnetiloilla on myös oma roolinsa. Kuudenneksi ulottuvuudeksi katsotaan tilaan liittyvät mahdollisuudet. Tilat, paikat ja ihmiset voivat toimia ja jäsentyä monella

tavalla ja tasolla, jolloin mahdollistuu uusien asioiden syntyminen sekä tietynlaiset rinnakkaistodellisuudet. Tilaan ja siinä toimiviin ihmisiin sisältyy aina useita mahdollisia maailmoja. (Nieminen 2019,13.)

Yhteiskehittäminen on osallisuuden tilojen kehittämisen menetelmä. Yhteiskehittämisessä paikalliset toimijat, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjät, näitä palveluja tarjoavat ammattilaiset, paikalliset järjestöt ja aktiivit suunnittelevat ja kehittävät yhdessä paikallisia osallisuuden tiloja. Onnistunut osallisuuden tilojen kehittäminen edellyttää onnistunutta kompromissia ja yhteistyötä eri toimijoiden ja intressien kesken. Yksipuolinen toiminta ei johda paikallisen osallisuuden tilan kehittymiseen, vaan yksittäisiin aktiviteettien saarekkeisiin. (Nieminen 2019,14.)

3 ASEMAN LAPSET RY JA WALKERS-TOIMINTA

Aseman Lapset Ry:n Walkers-toiminnassa vapaaehtoisille mahdollistetaan tilaisuus kohdentaa aikaansa nuorten hyväksi. Nuorille halutaan mahdollistaa kohtaamisia mahdollisimman erilaisten aikuisten kanssa, jolloin mahdollistetaan erilaiset reflektiopinnat heille pohtia omaa tulevaa aikuisuuttaan. Järjestöllä on pitkä historia vapaaehtoistoiminnassa.

3.1 Aseman lapset ry, Walkers ja Walkers-bussi

Aseman Lapset ry perustettiin vuonna 1990 poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomaksi valtakunnalliseksi järjestöksi, jonka toimintaideologiana on lasten ja nuorten terveen kasvun sekä nuorten ja aikuisten luontevan vuorovaikutuksen tukeminen. Lisäksi järjestön tavoitteena on yhteiskunnallinen vaikuttaminen vahvemmin nuorten hyvinvointia tukevaksi. Järjestön luonteeseen kuuluu nopea reagoiminen nuorten elämässä tapahtuviin muutoksiin. Tavoitteena on aktiivisesti

luoda kumppanuuksia monenlaisten, joskus yllättävienkin yhteistyötahojen kanssa. Järjestön toiminnan piiriin kuuluu henkilökunnan ja jäsenistön lisäksi lähes 400 vapaaehtoistyöntekijää ympäri Suomea. Jäsenet koostuvat esimerkiksi nuoriso-, sosiaali- ja terveysalan edustajista. Aseman Lapset ry on Lastensuojelun Keskusliiton, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry:n ja SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n jäsen. Yhteistyön piiriin kuuluu myös muita järjestöjä, kuntia, seurakuntia, yhteisöjä, yksityishenkilöitä, yrityksiä, viranomaisia sekä Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. (Aseman lapset ry. Järjestö.)

Aseman Lapset ry toimii valtakunnallisena taustayhteisönä kaikille Walkerseille. Järjestö ylläpitää Walkers-taloa Helsingissä sekä pääkaupunkiseudulla toimivaa Walkers-bussia ja muualla Suomessa operoivia Walkers-autoja. Aseman Lapset ry palvelee Walkerseja monin tavoin ja helpottaa työn tekemistä lisäten toimintaresursseja. Walkers-tavaramerkin omistaa Aseman Lapset ry. Walkers-toiminta on Aseman Lapset ry:ssä kehitetty nuorisotyön muoto, joka perustuu vapaaehtoisten aikuisten antamaan aikaan ja läsnäoloon. (Aseman lapset ry. Järjestö.)

Toiminnan perusideana on olla ammatillisesti ohjattua toimintaa kaikille alle 18-vuotiaille nuorille. Tarpeen mukaan ikäraja joustetaan esimerkiksi jo tutun nuoren kanssa. Perusideana on kaikkia mukana olevia koskeva lausahdus "Ollaan ihmisiksi". Walkers-ideologia on osaltaan elämänasenne. Nimensä mukaisesti tavoitteena on kulkea ja kohdata. Toiminta on joustavaa ja sitä voidaan toteuttaa niin sisä- kuin ulkotiloissa sekä esimerkiksi nuorten kohtaamispaikoiksi muunnetuissa menopeleissä (vrt. Walkers-bussi, Walkers-autot eli Wautot). (Aseman lapset ry. Järjestö.)

Toimijoiden kokemuksen pohjalta on todettu, että parhaiten toimiva kokonaisuus saadaan nuoria ja turvallisia aikuisia yhteen kokoavan kohtaamistilan ja jalkautuvan työn yhdistelmällä. Walkers-toiminnassa toimitaan matalan kynnyksen periaatteella, ja aikuiset kohtaavat nuoria hyvällä ja reilulla asenteella. Walkers-kohtaamispaikoissa voi viettää aikaa kaveriporukalla, yksin tai turvallisten aikuisten seurassa. Tarvittaessa nuorille tarjotaan syvällisempää tukea ja ohjausta elämäntilanteeseensa. Kahvilatoiminnassa on nuorisoystävälliset hinnat, mutta ei ostopakkoa. (Aseman lapset ry. Toimintamuotomme. Walkers.)

Matalan kynnyksen periaate tarkoittaa Walkersissa sitä, että toimintaan voi osallistua anonyyminä eli minkäänlaista jäsenrekisteriä ei lähtökohtaisesti pidetä. Lisäksi nuori kohdataan yksilöllisesti taustasta riippumatta eikä esimerkiksi päihtyneenä oleminen estä osallistumista toimintaan.

Walkers-bussi-toiminta on Helsingin, Espoon ja Vantaan alueilla toimiva nopean reagoinnin työmuoto. Työvälineenä toiminnassa on liikkuvaksi nuorisokahvilaksi muutettu Aseman Lapset ry:n omistama linja-auto, jonka avulla tavoitetaan kattavasti nuorisoa. Työntekijät myös jalkautuvat aktiivisesti alueelle etsien paikkoja, joissa nuoret viettävät aikaansa. Walkers-bussin toiminta perustuu yhteistyöhön alueiden eri toimijoiden kanssa, jolla pyritään puuttumaan alueilla havaittuihin nuoriin liittyviin huolta herättäviin ilmiöihin. (Aseman lapset ry. Toimintamuotomme. Walkers-bussi.)

Bussin toiminnassa aluetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti niin nuorten kuin alueen toimijoiden näkökulmasta. Havaintojen pohjalta pyritään vahvistamaan paikallisten toimijoiden yhteistyötä sekä tuoda mahdollisesti uusia ideoita ja keinoja nuorten kanssa toimimiseen. Bussi on läsnä alueella kaksi kuukautta kerrallaan. Toimintaideana on tarjota nuorille turvallisia aikuiskontakteja sekä väylä saada ohjausta ja tukea mahdolliseen haastavaan elämäntilanteeseen. Kohdeyrymänä ovat kaikki alle 18-vuotiaat nuoret ja erityisesti ne, joita alueelliset palvelut eivät tavoita. Toiminnalla puututaan alueiden nuorten riskikäyttäytymiseen ja lisätään alueen turvallisuutta. Toimintamuodon etuna on liikkuvuus – bussia voidaan siirtää tarpeen mukaan paikasta toiseen. Bussissa toimiva kahvila tarjoaa nuorille nuorisoystävällisesti hinnoiteltuja kahvilapalveluita, kuitenkin ilman ostopakkoa. (Aseman lapset ry. Toimintamuotomme. Walkers-bussi.)

Toiminta nojaa vahvasti matalan kynnyksen periaatteeseen sekä bussin neutraaliuteen, koska se ei entuudestaan ole kenenkään ”omaa aluetta”. Bussin henkilökunta koostuu nuoriso- ja sosiaalityön ammattilaisista yhdessä koulutettujen Walkers-vapaaehtoisten, eli wapareiden kanssa. Toiminnalla pyritään lisäämään nuorten osallisuutta ja tuomaan heidän näkökulmaansa alueen työntekijöiden ja päättäjien tietoon. Nuorten näkemyksiä saadaan esiin arkisissa keskusteluissa,

erilaisilla kyselyillä sekä turvallisuuskävelyiden kautta. (Aseman lapset ry. Toimintamuotomme. Walkers-bussi.)

3.2 Paikalliswapari-kokeilu

Walkersien toiminta perustuu turvallisten vapaaehtoisten aikuisten nuorille antamaan aikaan. Tavoitteena on mahdollistaa nuorten sekä aikuisten välinen, turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, jossa on nuoren mahdollista kohdata turvallisia aikuisia. Näin pyritään edistämään nuorten itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisiksi aikuisiksi. Ammattilaisten rinnalla toimivat koulutetut vapaaehtoistyöntekijät tuovat mukanaan inhimillistä arkista kohtaamis pintaa nuorten vapaa-aikaan.

Vapaaehtoistyöntekijämme ovat omasta nuoruudestaan selvinneitä ”nuoruuden veteraaneja”. He tuovat toimintaan mukaan oman persoonansa ja ovat esimerkeinä nuorille siitä, että nuoruudesta voi selvitä ja kasvaa omanlaiseksi aikuiseksi. He muistavat omasta kokemuksestaan, millaista nuoruus oli ja miltä se elämänvaiheena tuntui. Walkers-waparit muodostavat moninaisen ja -taustaisen joukon. Waparit koulutetaan ja heille tarjotaan mukava työilmapiiri sekä upeat työkaverit. (Aseman lapset ry. Tue toimintaamme. Vapaaehtoistyöhön.)

Paikalliswaparikokeilun tarve nousi esille keskusteluissa Walkers-yhteisössä, jossa oli jo pidempään pohdittu vapaaehtoisuuden nykytilannetta ja nykyajan hektisyyttä. Aiemmin vapaaehtoisuus on koettu enemmän pitkäaikaiseksi sitoutumiseksi, mutta erilaiset nykyajan elämän vaatimukset (vrt. 2.2) ovat pakottaneet vapaaehtoisia toimintaansa haluavia toimijoita pohtimaan sitä uudesta näkökulmasta.

Asemanlapset päätti toteuttaa uudenlaisen kokeilun osana pidempää kehittämistyötä. Kokeilu päätettiin toteuttaa Walkers-bussin toimintajaksolla ja tavoitteena oli tarjota alueen asukkaille erilaista vapaaehtoisuuskokemusta. Bussin toimintajakso kestää kaksi kuukautta, jolle ajalle haettiin sitoutuneita vapaaehtoisia. Tämän määräaikaisuuden lisäksi toinen näkökulma kokeilussa oli paikallisuus, jolloin tarjottiin mahdollisuutta toimia vapaaehtoisena nimenomaan omalla asuinalueella.

Walkers- vapaaehtoisuudesta kiinnostuneet haastateltiin hakuvaiheessa, jolloin pyrittiin saamaan keskusteluun henkilön ajatusmaailma, tausta sekä motivaatio vapaaehtoisuuteen. Tämän jälkeen valitut kutsuttiin koulutukseen.

Ensimmäisellä toimintajaksolla koulutettiin yhteensä 9 vapaaehtoista, joista 6 oli mukana bussin illoissa vapaaehtoisena. Toimintailtoihin osallistuneilta vapaaehtoisilta kysyttiin palautetta ja kehittämissuhteita sekä suullisesti että palautekyselyllä. Kokonaisuudessaan palaute oli kiitettävää koulutuksen, perehdytyksen, vastaanoton ja yleisten huomioimisen osalta. Joitain kehittämissuhteita annettiin liittyen iltojen sisältöön ja tiedonkulun parantamiseen. Positiivisesta kokemuksesta rohkaistuneina kokeilua jatkettiin myös bussin seuraavalla toimintajaksolla, jolloin koulutettiin kaksi vapaaehtoista. Palaute oli positiivista myös tämän jakson osalta, joskin vain toinen koulutetuista jatkoi jakson loppuun vapaaehtoisena. Näin ollen kahden toimintajakson aikana koulutettiin yhteensä seitsemän vapaaehtoista, joista opinnäytetyön tekohetkellä kolme on halunnut jatkaa myös virallisena Walkers-vaparaana.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyössä tutkittiin vapaaehtoisten kokemuksia paikallisesta ja määräajkaista vapaaehtoisuudesta. Lisäksi haluttiin selvittää kokemusten kautta syitä vapaaehtoistyöhön lähtemiseen sekä merkityksellisiä tekijöitä onnistuneeseen vapaaehtoiskokemukseen. Tutkimuskysymykset olivat:

Mitkä ovat Walkersin paikallisvapari-toimintaan osallistuvien motivaatiot ja odotukset?

Mitkä tekijät korostuvat onnistuneessa vapaaehtoiskokemuksessa Walkersin paikallisvapareiden mielestä?

4.1.1 Kokemuksen tutkiminen

Kokemus on yksi hankalimmista ja monimerkityksisimmistä käsitteistä. Siitä huolimatta se on vaivattomasti käytössä arkipuheessamme. Kokemus voi liittyä moneen asiaan, kuten esimerkiksi elämyksiin, tuntemuksiin ja ajatuksiin. Sanana se voi viitata myös taitoihin ja kykyihin. Kokemus-sanan moninaisuus merkityksiin tekee sen tutkimisesta haastavaa ja siksi sen tutkiminen voi tuottaa luonteeltaan ja perustoiltaan varsin erilaisia tulkintoja. Usein kokemuksen tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat kokemuksen sisällöt, niiden jäsenitys ja teemoittelu. Selvin yhteys kokemuksellisuuden ja siihen liittyvän merkityksenannon sekä tätä tarkastelevan tutkimuksen välille on muodostunut fenomenologisessa tutkimussuuntauksessa (vrt. luku 4.3), jossa kokemuksen asema yksilön, sosiaalisten suhteiden ja kokemukseen liittyvän maailman välillä vaihtelee. (Kukkola 2018, 41-43.)

Kokemuksen tutkimus on tutkimus kokemuksesta ja kokemus tutkimuksesta, jolloin voidaan katsoa kokemuksen tutkimuksen olevan itseään tuottavaa. Jos kokemuksen tutkimus pyrkii laajenemaan ja kenties vakiinnuttamaan itsensä tieteenalojen joukkoon, ei ole välttämätöntä saavuttaa yhtä kokemuksen määrittelyä. (Toikkanen & Virtanen 2018, 16-17.)

4.1.2 Tulkitseva fenomenologinen analyysi

Fenomenologiassa on tavoitteena päästä tutkittavien henkilöiden kokemustodellisuuteen ja pyrkiä sitä kautta ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä sellaisena kuin se heillä ilmenee. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden tae ei ole yleinen vaatimus objektiivisuudesta, vaan kokemuksen tulkitseminen ja sen ymmärrettäväksi tekeminen muille. Verratessa fenomenologiaa määrällis- ja matemaattisluonnontieteisiin, eroaa se niistä hermeneuttisella lähtökohdallaan. Pyrkimys tulkitsemaan toimintaa on keskiössä. Kuunnellessamme toisen henkilön kertomaa

ja pohtiessamme hänen sanomisten tarkoitusta, joudumme kuitenkin peilaamaan kuulemaamme omiin kokemuksiimme. Näin syntyy jotain uutta, mahdollista ja epätäydellistä sisältävä tulkinta (Huhtinen & Tuominen 2020, 287;296).

Tulkitseva fenomenologinen analyysi keskittyy kokemuksen tutkimiseen. Teoreettisesti menetelmä ammentaa fenomenologiasta sekä hermeneutiikasta, koska fenomenologia tutkii kokemusta ja hermeneutiikka tutkii tulkintaa. Tutkija pyrkii tekemään tulkintoja tutkittavan henkilön tekemistä tulkinnoista. Oletuksena menetelmässä on ajatus siitä, että ihmisten puheen, emootioiden ja ajattelun välillä on yhteys, joka on monimutkainen eikä ajatuksena olekaan pääsy suoraan henkilöiden kokemuksiin. Sen sijaan oletuksena on, että aineistosta voidaan saada tietoa tutkittavien henkilöiden suuntautumisesta maailmaan ja heidän ymmärryksestään siitä, tavoitteena luoda ”intiimi muotokuva yksilöllisestä kokemuksesta”. Tutkimusaineistona suositellaan käytettäväksi ensisijaisesti haastatteluja, mutta muita mahdollisia ovat myös päiväkirjat sekä muut omakohtaiset kirjoitukset. Suurin osa aineistonkeruista on tehty puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Haastatteluiden avulla pyritään saamaan kirjattua mahdollisimman rikkaita kielellisiä kokemuskuvauksia. (Liimakka 2012, 103-105)

4.2 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmät

Opinnäytetyöprosessin taustalla on syksyllä 2019 alkanut paikalliswaparikokeilu, jonka tavoitteena oli tarjota alueen aikuisille mahdollisuus vaikuttaa yhteisöllisesti asuinalueensa nuoriin. Kyseinen kokeilu oli osa pidempiaikaista kehittämispohdintaa. Paikalliset waparit koulutettiin Aseman lapset ry:n Walkers-bussin henkilökunnan toimesta, jonka jälleen heillä oli mahdollisuus toimia bussilla vapaaehtoisina.

4.2.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimukseen liittyvä teoreettinen tietopohja sekä tutkimustieto auttavat hahmottamaan tutkittavaa ilmiötä. Ilmiöiden pääluokat voidaan nähdä myös tutkimuksen teoreettisina peruskäsitteinä. Haastattelurunko (ks. liite3) laadittiin teema-alueuuttelona, jossa teema-alueet ovat teoreettisten pääkäsitteiden tarkennettuja alakäsitteitä. Teema-alueet antavat perustan, jonka pohjalta voidaan jatkaa ja syventää keskustelua tutkimusintressien tarjoamien mahdollisuuksien rajoissa, mutta myös haastateltavan edellytykset ja kiinnostus huomioiden. Teemahaastattelun luonteen mukaisesti kysymystyypit jaetaan sisällöllisesti kahteen luokkaan: tosiasiakysymyksiin ja mielipidekysymyksiin. Tosiasiakysymykset nähdään täsmällisinä esivalmisteltuina kysymyksinä, kun taas mielipidekysymykset sisältävät avoimempia. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 41–43.)

Teemahaastattelun (vrt. puolistrukturoitu haastattelu) yksi piirre on se, että haastatteluissa voi olla eroja kysymysten esittämisjärjestyksessä, vaikka itse kysymykset ovat samoja. Suoranaista selkeää linjaa ei tässäkään tutkijoilla ole vaan kuten haastattelu itsekin, ovat näkemykset joustavia ja antavat mahdollisuuden soveltaa. Lähtökohtana teemahaastattelulle on kohteen kokemus sekä tutkijan selvityksen pohjalta luoma analyysi, jonka perusteella hän on tehnyt haastattelurungon. Haastattelu pyritään suuntaamaan kohteen subjektiiviseen kokemukseen aiheesta. Kaikkien haastateltavien kokemusten ei tarvitse olla yhteneväisiä vaan teemahaastattelun avulla on mahdollista tutkia myös erineviä kokemuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47-48.)

Suurin valmisteleva työ tulisi olla tehtynä ennen itse haastattelutilannetta. Haastattelijalle tulisi olla selkeänä kysymykset: miksi, mitä ja miten. Käytännössä kysymyksiin tulisi sisällyttää tutkimuskysymysten sekä teoreettisen viitekehyksen välinen vuoropuhelu. Miksi-kysymyksen tulisi selkeyttää tutkimuksen tarkoitus. Mitä-kysymys taas vaatii taustatutkimuksen tekemistä aiheeseen liittyen. Miten-kysymys on pohjana sille, että haastattelijalla on haastattelu- sekä analysointitekniikat hallussa, jotta tarvittava tieto saadaan esille. (Kvale & Brinkmann 2009, 105-106.)

Aineistonkeruu tapahtui teemahaastattelun avulla. Haastatteluja tehtiin viisi kappaletta. Maksimimäärä haastateltavia olisi ollut seitsemän, mutta kahden kanssa ei haastattelu onnistunut. Toinen kuitenkin vastasi kirjallisesti osaan kysymyksistä ja niitä hyödynnettiin täydentämään osaa kohdista. Kokonaisuudessaan paikalliswaparikokemuksen saaneista henkilöistä 5/7 osallistettiin täysin ja 1/7 osin tutkimukseen, jolloin voidaan todeta aineiston olevan kattava.

Osallistujia motivoitiin haastatteluun ensin kirjallisesti lähestyen, jolloin kerrottiin tutkimuksesta sekä esitettiin haastattelupyyntö. Muutaman kanssa käytiin myös puhelimitse tarkentava keskustelu. Motivoiminen oli suhteellisen helppoa, koska viisi pyydetyistä suostui heti ja yksi vastasi kirjallisesti jo siinä vaiheessa. Yhteen ei saatu kontaktia ollenkaan. Osallistumislupauksen antaneiden kanssa oltiin yhteyksissä, kun tutkija oli saanut opinnäytetyön siihen vaiheeseen, että haastattelut olivat ajankohtaisia.

Haastattelut sovittiin haastateltavien menojen mukaan usein lähelle heidän kotiaan ja pyrkimyksenä oli luoda helppo tilanne haastateltaville. Haastateltaville tarjottiin pientä syötävää haastattelun alussa sekä juteltiin päällimmäiset kuulumiset. Näillä toimilla haluttiin osoittaa arvostusta heitä kohtaan, koska he olivat suostuneet haastatteluihin. Lisäksi haastateltavat olivat tutkijalle ennalta tuttuja, joten oli tärkeää käydä läpi kuulumiset ja kuulla, jos jotain on jäänyt toimintajaksolta mietityttämään. Lisäksi ennen haastattelua osallistujia ohjeistettiin teemasta sekä opinnäytetyön tavoitteesta. Haastateltavia kannustettiin rentoon, avoimeen sekä luontevaan puheentuottamiseen, ilman sen kummempia mietintöjä esimerkiksi sanojen asettelujen suhteen.

Haastatteluiden kestot olivat pääsääntöisesti noin 30 minuuttia. Yksi haastattelu kesti noin 50 minuuttia, mutta tähän osaltaan vaikuttivat yllättävät häiriöt. Haastattelut litteroitiin sanantarkasti, jonka jälkeen ne teemoitettiin kysymysten perusteella. Kokonaisuudessaan haastattelun aineistoa kertyi 32 sivua (A4) fonttikoolla 12.

4.2.2 Haastatteluaineistojen analysointi

Haastattelu aineistonkeruumuotona on yleensä tuottoisa. Aineiston runsaus ja elämänläheisyys tuottavat antoisan, mutta työlään analysointivaiheen. Analysointi on aikaa vievää, jolloin tutkijalla on mahdollista pohtia ja ymmärtää aineiston sisältöä. Analysointi tulisi aloittaa mahdollisimman pian aineiston keruun jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 108.)

Aineiston purkamisen ensimmäinen vaihe on nauhojen sisällön tuottaminen kirjalliseen muotoon. Tutkijalla on kaksi tapaa purkaa aineisto: joko sanasta sanaan tai sitten päätelmien ja muuttujien koodaaminen suoraan nauhoista. Itse puhtaaksikirjoitus sanasta sanaan on rutiininomaista, työlästä ja hidasta. Yksi mahdollisuus on hyödyntää teemapohjaista lajittelua ja purkaa haastattelut korteille teemoittain. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 109–111.)

Jos haastattelua ei litteroida sanantarkasti, olisi suotavaa, että purun tekisi sama henkilö, joka on haastatellut. Tällöin aineisto on tekijälle niin tuttu, että on helpompaa tunnistaa teemat haastattelusta ja tehdä päätös tarpeesta kirjoittaa sanantarkkoja dialogeja. Tämänkaltaisessa purussa on ongelmana kokonaisuuden pirstaloituminen käsittelyvaiheessa. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 112–113.)

Kyseinen menetelmä on sopiva tämänkaltaisen aineiston käsittelyyn. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108–113) sekä Kvale & Brinkmann (2009, 205–207) kuvaavat aineistolähtöistä sisällönanalyysiä kolmivaiheiseksi prosessiksi, joka koostuu aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä sekä teoreettisten käsitteiden luomisesta. Pelkistämisessä aineistona voi toimia analysoitava informaatio, kuten esimerkiksi litteroitu haastattelu. Tässä prosessin vaiheessa aineistosta karsitaan pois tutkimuksen kannalta epäolennainen osa. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä ja se tapahtuu siten, että auki kirjoitettua aineistoa reflektoidaan tutkimuskysymyksiin ja pyritään löytämään niihin liittyviä ilmauksia. Aineiston ryhmittelyssä alkuperäisilmaisut läpikäydään ja pyritään löytämään niistä yhdistäviä tekijöitä. Saman sisältöiset ilmaisut luokitellaan ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla nimityksellä. Luokitteluyksiköksi on mahdollista valita esimerkiksi tutkittavan ilmiön

ominaisuus, piirre tai käsitys. Tavoitteena ryhmittelyssä on aineiston tiivistäminen. Tässä vaiheessa luokittelussa käytetään nimityksiä ala-, ylä-, pää- ja yhdistävä luokka. Viimeinen vaihe analyysia on teoreettisten käsitteiden luominen, jolloin tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotellaan ja valikoidun tiedon kautta luodaan nimityksiä. Luokitusten yhdistäminen jatkuu niin pitkään, kun aineiston mahdollistaa. Aineistopohjaisessa sisällönanalyysissä analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa tutkittavasta ilmiöstä edetään kohti käsitteellisempää näkemystä. Johtopäätökset tutkija analysoi ja pyrkii ymmärtämään niiden merkitystä.

Opinnäytetyön aineistojen analysointi tapahtui teemoittamalla haastatteluista tutkimuskysymysten aiheisiin sopivia lausahduksia. Haastatteluista kerätty haastatteluaineisto käytiin läpi sekä jaettiin eri teemojen alle. Teemat muodostuivat, kun haastattelija oli tutustunut aineistoon ja sitä kautta todennut, mitä teemoja haastateltavat nostivat esille. Eettisyyden vuoksi tämä tapahtui tutkimusluvut oli saatu. Teemahaastattelut litteroitiin sanantarkasti, jonka jälkeen ne käytiin läpi ja luokiteltiin tutkimuskysymyksen kautta olennaiset ilmaisut. (ks. Liite 3)

KUVIO 5: Haastatteluista analyysin kautta nousseet teemat

Aineiston analyysin kautta nousseet teemat olivat koulutuksen ja perehdytyksen merkitys, määräaikaisuuden ja paikallisuuden merkitys, vapaaehtoisen oma kokemus sekä haastateltavilta nousseet kehittämissuhteet (kts. kuvio 5). Näiden teemojen kautta oli mahdollista lähteä analysoimaan wapareiden ajatuksia sekä kokemusta.

5 PAIKALLISWAPARIT

Haastateltavat vapaaehtoiset kokivat toiminnan hyväksi ja olivat mielellään osana sitä. Aiempi kokemus vapaaehtoistyöstä oli haastateltavilla hyvin eritasoista. Osalla oli pitkä tausta ja osa oli tehnyt vähemmän tai ei ollenkaan.

Kokonaisuudessaan heiltä saatu palautta oli positiivista ja kiittävää, mutta heiltä saatiin myös kehittämissuhteita toimintaan liittyen. Viidestä haastateltavasta kaikki toivat esiin kiinnostusta jatkaa Walkers- waparina jossain vaiheessa, kun oma elämäntilanne sen sallisi. Osa heistä onkin jo koulutettu viralliseksi wapariksi ja he ovat olleet toiminnassa mukana.

5.1 Wapareiden ennako-odotuksia toimintajaksolle

Waparikoulutukseen tulleilla oli monenlaisia odotuksia suhteessa tulevaan jaksoon sekä koulutukseen. Aseman Lapset ry:n ja Walkersin maine oli yksi luottamusta herättävä asia, jonka he toivat haastatteluissa esiin. Järjestöllä ja sen toiminnalla koettiin olevan arvostettu maine ja sen työntekijät koettiin vahvoiksi ammattilaisiksi nuorisotyön kentällä. Walkers brändinä koettiin myös toimivaksi.

Järjestö oli tullut tutuksi esimerkiksi alan opintojen kautta. Haastattelussa yksi haastateltava kuvasin ennakko-odotuksiaan seuraavasti:

” Oli semmosia odotuksia et mä olin saanut hyvän kuvan koulussa, kun oli käyty esittelemässä niin olin saanut semmosen, et Aseman Lapset on hirveen arvostettu ja Walkers-toiminta. Eli mulle oli jäänyt semmoinen kuva, et mä kohtaisin selkeesti ammattilaisia siellä työntekijöiden puolella ja sitten jotenkin se Walkers-bussi konsepti vaikutti sellaselta rennolta ja semmoselta toimivalta konseptilta. ”

Osa haastateltavista toivoi löytävänsä syvemmän suhteen asuinympäristöönsä siellä asuvien ihmisten kautta. Ajatuksena oli mahdollisesti kokemus irrallisuudesta suhteessa omaan asuinalueeseen ja vapaaehtoisuuden kautta haluttiin ehkä löytää kiinnekohtia ja kuuluvuutta. Haastateltava toi ajatuksiaan esille näin:

” No ehkä mä mietin sitä, et toi ostari. Niin mäkin siitä kauppaan kuljen lähes päivittäin ja ei oo silleen täällä asuviin ihmisiin ennalta mitään kontaktii et kaikki on enemmän tai vähemmän tuntemattomia ”

5.1.1 Paikallisvapaaehtoistyöhön lähtemisen motivaatio

Motivaatio vapaaehtoisuuteen lähtemiseksi oli haastateltavilla erilainen. Osa koki halua antaa aikaansa johonkin yhteistä hyvää hyödyttävään tekemiseen, jonka kautta pystyisi tuntemaan, että osallistuu itselle sopivalla tavalla, omien resurssien mukaan. Haastateltavat kokivat, että vapaaehtoistyö on yhteiskunnallisesti tärkeää ja siten olisi tärkeä myös antaa takaisin jossain muodossa.

”Et jos on niin kuin sellainen elämäntilanne, et pystyy periaatteessa tekemään, ei voi lahjoittamaan esimerkiksi rahaa johonkin tiettyyn juttuun niin sit mun mielestä pitäis olla niin et lahjoittaa aikaa tai jotain niinkun henkistä resurssia. ”

Myös nuoriin liittyvä keskustelu alueen sosiaalisessa mediassa herätti haastateltavissa ajatuksia ja tahtoa hankkia lisätietoa siitä, mikä tilanne on oikeasti. Yleinen puhe nuorista koettiin olevan negatiivissävytteistä, mikä helposti saattaa vääristää suhtautumista nuoria kohtaan. Koettiin myös vääryyttä siitä, miten nuorista sosiaalisessa mediassa puhuttiin, kun oma kokemus oli osin eri kuin keskustelujen näkökulmat. Muutaman haastateltavan ajatuksia liittyen sosiaalisen median kirjoituksiin nuorista:

”Se niin kuin edellisen kesän erikoinen uutisointi, mitä paikkakunnalta täältä missä ite asun niin nuorisosta kirjoitettiin ja sitten se, että kun saman nuorison parissa tekee työtä ja liikkuu sitten vapaa-ajalakin niin mä mielestäni näin semmoista ristiriitaa siinä uutisoinnissa ja siinä todellisuudessa. Ja tuntu siltä et se ei oo ihan niin mustavalkoista mitä julkisuudessa annetaan ymmärtää ja oli voimakas sisäinen halu siihen jotenkin niinku sekä ottaa että tuoda näkökulmaa siihen ilmiöön ja siihen syventymiseen ja perehtymiseen.”

” No eipä juuri tai no joo en tiää, mistä oli silloin puhettakin, et toi somekirjoittelu on mennyt aivan törkeäksi nuoria kohtaan. Et on paljon erilaisia niinku erilaisia ihmisiä, niin tääl on viime aikoina alkanut tulee semmoista huonoa pössistä siihen, et aikuiset syyttelee lapsia erinäisistä asioista niin tavallaan mua kiinnosti nähdä se totuus siitä asiasta”

Vapaaehtoisuuden kautta on osin myös mahdollista tarjota kanava vaikuttaa erilaisiin asioihin, esimerkiksi nuoriin suhtautumiseen asuinalueellaan. Nuoret ikäryhmänä osaavat haastaa aikuisten suhtautumista heihin käytöksellään ja osin ihan olemassa olollaan. Näin ollen on hienoa, että alueella löytyy aikuisia, jotka osaavat suhtautua ystävällisesti ja ymmärtäväisesti nuorten olemiseen. Hyvät kohtaamiset turvallisten aikuisten kanssa voivat osaltaan edesauttaa myös nuorten suhtautumista erilaisissa tilanteissa, joissa heidän olemistaan arvostellaan tai siihen puututaan.

Myös oman ammatillisuuden kehittäminen sekä uusien näkökulmien etsiminen (vrt. Yeung) oli motivaationa hakeutua vapaaehtoiseksi. Haluttiin antaa vapautunutta aikaa hyvään, mutta myös saada toiminnasta jotain itselle (vrt. Lahtela; Yeung). Haluttiin saada uudenlaista näkökulmaa omaan alaan liittyen, haluttiin luoda uusia kontakteja eri toimijoihin, sekä oppia lisää erilaisista menetelmistä nuorten kanssa toimimiseen.

”Aikaresurssin vapautuminen oli ehkä suurin, tai kait ehkä luontainen mielenkiinto kyseiseen alaan, kun on kuitenkin töissä.”

Haastateltavilla oli myös toiveena tutustua asuinalueeseensa sekä siellä esiintyviin ilmiöihin. Toiveena oli osin myös ajatus siitä, että tutustuisi muihin alueella asuviin aikuisiin. Haastateltavat kokivat asuinseutunsa tärkeäksi ja halusivat löytää uusia ulottuvuuksia sieltä ihmisten myötä (vrt. Yeung).

”No se varmaan, että mä olin uusi asukas tällä seudulla. Se tuntui jotenkin paikalliselta ja sit se et se tuli tavallaan lähelle. Se oli kompakti paketti. Niin silti tuntu siltä, et kun on se kodin lähellä oleva juttu ja sit ittelleenkin tavallaan vähän tutustuu tähän seutuun ja ihmisiin ja ketä täällä sillä lailla.”

”No, kyllä mä varmaan niin kuin salaa toivoin et siinä tulis niin aikuistenkin välistä yhteisöllisyyttä ja tutustumista.”

Yleisesti ottaen yhdistävä tekijä oli kiinnostus omaan asuin- tai työskentelyalueeseen, siellä tapahtuviin ilmiöihin ja osaltaan halu tukea nuoria. Näin ajateltuna paikallista vapaaehtoisuutta voisi olla mahdollista hyödyntää yhteisöllisyyden lisäämiseksi asuinalueilla. Voidaan ajatella, että ihmiset haluavat syystä tai toisesta tutustua asuinalueensa ihmisiin ja tehdä hyvää omalle asuinalueelleen.

5.1.2 Toimintaan kouluttamisen ja perehdyttämisen tärkeys

Walkers-bussin paikallisvapareiden koulutusprosessi alkoi vapaaehtoisten hausta alueellisessa Facebook-ryhmässä, jonka jälkeen vapaaehtoisiksi ilmoittautuneet haastateltiin. Haastatteluiden avulla pyrittiin varmistamaan koulutukseen hyväksyttävien sopivuus toimintaan (motivaatio, toiveiden kohtaaminen, tarvittavan tiedon antaminen). Koulutukseen kutsuttiin haastatteluiden kautta hyväksytyt.

Koulutus kesti kolme tuntia ja oli jaettu kahteen osaan. Koulutuksella haluttiin varmistaa, että tulevalla vapaaehtoisella on kaikki tarvittava tieto hallussa, jotta hän voi aloittaa turvallisesti vapaaehtoistaipaleensa. Tämä on tärkeää monestakin näkökulmasta. Walkers-toiminnassa yhtenäiset linjat aikuisten välillä ovat tärkeitä, jotta toiminta pysyy turvallisena ja selkeänä. Se myös selkeyttää olemista sekä aikuisilla että nuorilla.

Koulutuksen ensimmäinen osa perehdytti Walkersin periaatteista, turvallisuudesta, toimintamalleista ja arvoista. Toinen osuus sisälsi suullisen perehdytyksen Walkers-bussin toimintaan. Koulutuksessa käytiin läpi illan kulku, säännöt, toimintaperiaatteet ja yleisesti huomioitavat asiat sekä konkreettiset työtehtävät. Lisäksi vapaaehtoisen tullessa ensimmäiseen Walkers-bussin vuoroonsa käytiin hänen kanssaan vielä tarkasti läpi illan kulku, paikkakohtaiset tehtävät sekä huomioitavat asiat.

Vapaaehtoiset toivat esille haastatteluissa, että he kokivat koulutuksen todella kattavaksi. Koulutus oli antanut hyvin eväät bussilla vapaaehtoisena toimimiseen. Vapaaehtoisten tuntemuksia koulutuksesta kuvattiin näin:

” Se oli mun mielestä hyvä se, et se itseä enemmän orientoi siihen tehtävään, mut sellaselle, jolla ei ollut mitään tatsia kyseiseen osa-alueeseen, se oli kyl hyvä tiivis setti. Se kertoi Walkersista ja Aseman lapsista järjestönä, bussityöstä ja sit semmosia yleisiä asioita

nuorten kohtaamisesta. Kyl mä uskon, et kaikki tuli silleen valmiiksi aloittamaan sen työn sen koulutuksen kautta. Siltä ainakin vaikutti.”

Kysyttäessä sisällön kattavuudesta, kuvaili yksi haastateltava sitä seuraavasti:

” Oli ja siinä oli semmoista hyvää teoriapohjaa ja syvyydellään yllätti. Oli tosi vaikuttunut!”

Kokonaisuudessaan koulutukseen ja perehdytykseen liittyvä palaute haastatelluilta oli todella hyvää. Osallistujat arvostivat koulutuksen teoriapohjan kattavuutta, toimipaikkakohtaisia ohjeistuksia sekä laajaa materiaalipohjaa, johon olisi tarpeen mukaan mahdollista palata myöhemmin. Myös bussilla tapahtunut perehdytys, lisäohjeistus tarvittaessa, sekä yksilökohtainen huomiointi koettiin toimivaksi ja riittäväksi.

Vapaaehtoisten vastaanottaminen ja huomiointi korostui haastateltavien vastauksissa. Se, miten heidät otettiin vastaan bussi-illoissa, oli selkeästi heille merkityksellistä. Eräs haastatelluista kuvasti perehdytystä bussilla seuraavanlaisesti:

” Sydämmellistä. Semmoista syleilyyn ottavaa, et aivan todella lämminhenkistä ja täydellistä”.

Toinen vapaaehtoinen toi esille ajatuksen siitä, että vapaaehtoisuus on kuin töissä käynti, jolloin ihmisillä, joiden kanssa sitä tekee, on merkitystä. Yhteisön merkitys korostuu, kun kyseessä on vapaaehtoisuus, koska ihminen antaa omaa aikaansa vastikkeetta. Kyseinen haastateltava muotoili ajatustaan näin:

” Jos aina työyhteisössä on tai ei kaikille, mut mulle on merkityksellistä työyhteisö ja minkälaisia ihmisiä siel on ja miten ne kohtaavat ihmiset ja kohtelee ja minkälaiset arvomaailmat ovat tavallaan läsnä. Niin et sen takia mä en oo mihinkään vapaaehtoistyöhön lähtenyt niin et mä sanon saman tien, et mä voin sitoutua vuosiks.”.

Asia, jossa Walkers-bussilla onnistuttiin palautteen mukaan, on se, miten waparit ovat kokeneet kuuluuutta osana bussin henkilökuntaa toimintailtoina. Tämä on luonut heille merkityksellisyyden ja arvostuksen tunnetta. Vapaaehtoisen merkityksellisyyden tunne on merkittävä osa onnistunutta kokemusta vapaaehtoisuudesta. Kuten eräs haastateltava kuvaakin asiaa:

” Tuli sellanen olo et mä oon arvostettu, kun mä tuun ja vaik mä en osaa kaikkea niin sil on teille merkitystä ja se taas antaa mulle sen osan merkityksellisyydestä”

5.1.3 Vapaaehtoistoiminnan paikallisuus ja määräaikaisuus

Toiminnan lähtökohtana oli tarjota mahdollisuus toiminta-alueen asukkaille vaikuttaa omaan asuinalueeseensa tilanteeseen positiivisella sekä yhteisöllisellä tavalla. Wapareilta pyrittiin selvittämään heidän ajatuksiaan paikallisesti sekä määräaikaaisesti toteutetusta vapaaehtoisjaksosta.

Ennakoajatukset ja -toiveet haastatelluilla olivat moninaisia. Suurin osa haastatelluista katsoi toimintaa asukkaan, ja vain yksi työntekijän näkökulmasta. Yksi haastatelluista lisäksi opiskeli alalle, joten alueen yhteisöllisyyden näkökulmasta ajatuksia heräsi myös ammatillisen kiinnostuksen kautta. Eräs haastatelluista työskentelee alueella ja pohti saamaansa hyötyä bussin toimintajaksosta ammatillisuuden kautta näin:

” Aikuisten kanssa mä kävin sellaisia keskusteluja et: Mitä alueella tapahtuu? Mihin täällä ois hyvä vaikuttaa? Et toivon mukaan siitä meni viesti eteenpäin, kun siellä oli se monitoimijainen verkosto ja menikin teidän raportin kautta.”

Eräs keskeisistä esille nousseista ajatuksista wapareilla oli toive siitä, että tutustuisi alueensa ihmisiin sekä mahdollisesti sitä kautta muodostaisivat sosiaalisia

suhteita. Toimintaan osallistuneita vapaaehtoisia osin yhdisti yhteisöllinen ajattelutapa ja tietynlainen uuden näkemyksen hakeminen alueestaan. (vrt. 5.1.1). Eräs paikalliswapari kuvasi ajatuksiaan näin:

”Niin mäkin siitä kauppaan kuljen lähes päivittäin ja ei oo silleen täällä asuviin ihmisiin ennalta mitään kontaktia et kaikki on enemmän tai vähemmän tuntemattomia vaikka tunteenkin olevansa ihan kotonaan täällä”

Yleisesti ottaen Walkers-bussin kokeilu paikallisesta ja määräaikaisesta vapaaehtoisuudesta sai kiitosta toimintaan osallistuneilta vapaaehtoisilta. Suurimmat vaikuttavat tekijät onnistuneeseen waparirekrytointiin nähtiin sijainnissa sekä joustavuudessa. Wapareilla oli käytössä oma Doodle, jonka kautta he pystyivät varaamaan omat vapaaehtoisvuoronsa Walkers-bussin toimintailtoihin. Waparit kokivat tämänkaltaisen toimintamallin olevan toimiva.

”Hienoa paikalliskapasiteetin arvostamista ja mukaan ottamista sekä siltojen rakentamista, jotka parhaimmillaan voi kantaa hedelmää pitkän aikaa, että ehkä semmoista molemminpuolista ammattitaidon arvostamista ja kokemuksen.”

Kokeilu tavoitti juuri sen lähtökohtaisen ajatuksensa, mitä paikalliswapari-ideassa tavoiteltiin. Toiminta oli alueen yhteisöllisyyttä vahvistavaa, ja se tarjosi asukkaille mahdollisuuden tehdä hyvää omalla asuinalueellaan. Määräaikaisuus koettiin helpottavaksi tekijäksi, koska sen myötä ei tullut painetta jatkaa vapaaehtoisuutta. Erään haastateltavan sanoin:

”Mun mielestä et se oli täs paikallisesti niin se oli helppoa ja saavutettavaa. Se et se oli määräaikainen niin oli todella hyvä et siitä pääsee eroon, jos syystä tai toisesta haluis päästä siitä hommasta eroon niin siit pääsee. Se on oikeesti tosi tärkeitä. Se on semmoinen kunnallinen poistumistie siitä hommasta”

Vapaaehtoisuuden ei pitä muodostua taakaksi ja tämä olikin eräs ajatus paikalliswaparikokeilun taustalla. Sillä haluttiin tarjota helppo ja selkeä mahdollisuus

kokeilla vapaaehtoistoimintaa, ilman pelkoa sen muodostumisesta pidempiaikaiseksi sitoutumiseksi. Walkersin toiminnassa periaatteena on, että waparit osallistuvat toimintaan omien mahdollisuuksiensa mukaan. Mahdollista on olla koko ilta tai vain piipahtaa hetkeksi ja kaikkea siltä väliltä.

5.2 Paikalliswapareiden kokemuksia Walkers-bussijaksosta

”Walkersista jäi hyvä fiilis. Et jos bussi tulis syystä tai toisesta uudestaan niin kyl mä oisin siellä mukana. ”

Näillä sanoin eräs vapaaehtoinen kuvasi kokemustaan Walkers-bussin toimintajakson aikana tapahtuneesta vapaaehtoistyökokemuksestaan. Paikalliswaparit korostivat heidän saamansa huomiota ja sitä, miten heidät otettiin vastaan.

”Erittäin positiivinen, myönteinen. Just semmoinen et otettiin vahvasti mukaan ja vähän jopa hämmentävää se huomio ja huolenpito.”

”No silleen vapaaehtoistoiminta sinänsä on silleen älyttömän hyvä juttu ja toi alueellisuus niin se on tietyllä tavalla niin kuin uusi juttu, mitä kannattaa mun mielestä viedä eteenpäin, koska mä uskon et se sitouttaa vapaaehtoisia vielä enemmän kun se jotenkin niin kuin tuttu oma alue.”

Erään waparin ennakkoojatus oli sitoutua vain toimintajakson ajaksi, mutta kokemus yllätti hänet, jota hän kommentoi näin:

”Ja sit kuitenkin kun mä olin siellä niin mä mietin et no voi vitsi sentään, et täähän oli tosi hyvä juttu ja teidän kanssa oli tosi kiva tehdä sitä työtä. Että se oli hyvä kokemus ja tuli semmoinen olo et tavalla tai toisella vaik ei oo aikaa ja mahdollisuutta niin haluisi olla mukana toiminnassa.”

Alueen yhteisöllisyyden ja turvallisuuden näkökulmasta Walkers-bussin läsnäolo koettiin hyväksi ammattilaisten osalta, mutta myös paikalliswapareiden haastatteluissa asia nousi jossain määrin esiin.

”Ja sitten mun mielestä mä sain omasta mielestä jonkinlaisen käsityksen siitä et minkälaista tää elämä täällä on paikallisesti.”

5.3 Huomioita ja kehittämis ehdotuksia wapareilta

Yleisesti ottaen paikalliswapareilta ei noussut montaa kehittämis ehdotusta. Yksi kuitenkin liittyi turvallisuuteen tai oikeastaan turvallisuudentunteeseen. Koulutuksesta puhuttaessa toi eräs haastatelluista esiin turvallisuusnäkökulman. Turvallisuudesta puhuttiin koulutuksessa, mutta teoreettisen puheen ja todellisuuden välinen ero oli jäänyt pohdintaan. Näin hän kuvasi ajatuksiaan:

” Et ainoa oli se turvallisuusnäkökulma, mikä mua mietitytti siinä. Et kun ollaan aika lähekkäin ja niinku monenlaista nuorta. Mä en ollut siinä ulkopuolella, mut siinä oli jotain porukkahaukkuksia ja muuta että sitä mä mietin siinä, et ehkä semmoisia konkreettisia keinoja vielä lisää, että jos tällöinen tilanne tulee, niin miten toimitaan tai mitä sun kannattaa sanoa. Että tietty se et voi ottaa tuen niistä ketkä on siellä töissä niin sehän on koko ajan siinä läsnä, kun siinä ei jäädy yksin.”

Kyseinen koulutettava kertoi, että koulutuksessa oli sanottu, ettei nuorten ongelmakäyttäytyminen ole yleistä ja että suuri osa nuorista käyttäytyy erittäin hyvin. Silti asia oli jäänyt häiritsemään.

Turvallisuusosion kehittäminen koulutuksessa on yksi esille nousseista kehittämisideoista. Miten konkreettisesti toimitaan, jos uhka- ja vaaratilanne tapahtuu? Vastaus löytyy Walkers-bussin turvallisuussuunnitelmasta, joka jokaisen toimintaillassa toimivan aikuisen tulisi lukea.

”Koulutuksen turvallisuusosiossa, kun asioita käydään läpi niin ne voisi käydä vielä syvemmin läpi. Esimerkkinä kun puhutaan siitä, että saattaa tulla tappeluita tai muuta hässäkkää niin vielä syvällisemmin käydä se läpi, ettei koulutuksen osallistujilla jäisi se mietityttämään ja sitä kautta muuttuisi suuremmaksi, kuin mitä todellisuus on. ”

Tämä ajatus konkretisoitui erään haastateltavan kautta, joka osaltaan oli hyvä muistutus siitä, että kun kouluttaa omaa alaansa niin on hyvä muistaa, ettei koulutukseen osallistujilla ole välttämättä ymmärrystä termeistä ja sanonnoista, jotka ammattilaisille ovat hyvinkin selkeitä. Väärin ymmärretty termi saattaa jättää negatiivisen ajatuksen, jolloin se voi vaikuttaa moneen asiaan, kuten esimerkiksi turvallisuudentunteeseen, motivaatioon tai sitoutumiseen.

Toinen kehittämisajatus koski iltojen kulkua ja niiden teemoja. Haastateltavilla nousi ajatus erilaisista teemoista ja nuorten osallisuuden lisäämisestä illoissa. Heitä mietitytti nuorten keskittyminen kännyköihin ja haastatellut toivoivat, että erilaisen tekemisen kautta illat aktivoituisivat. Walkersin periaatteisiin kuuluu kuitenkin osaltaan se, että iltoihin voi tulla ilman painetta osallistua mihinkään. Osallisuus näyttäytyy nuorilähtöisenä eli toiminta vastaa nuorilta nousseisiin toiveisiin. Bussin toimintajaksoilla illoissa vieraili muun muassa Nuorten Exitin työntekijä sekä Aseman Lapset ry:n tyttötyöntekijä seksuaalisuusteemalla. Teeman kautta päästiin hyvin keskustelemaan nuorten kanssa ja palaute heiltä oli kiittävää. Myös haastateltavat vapaaehtoiset olivat huomioineet nämä teemaillat ja kehuivat niitä. Sen kautta heiltä toive tulikin teemojen lisäämisestä. Tarpeen mukaan näin Walkers-bussilla toimitaankin. Tarve määrittää teemat, vaikka seksuaalisuus lieneekin teema, joka sopii alueelle kuin alueelle.

Muille toimijoille viestiminen nousi myös kehittämiskohteeksi haastattelujen kautta. Tällä viitattiin siihen, miten eräällä toimintajaksolla koulu oli viestinyt harhaanjohtavasti bussin toiminnasta. Tapa oli herättänyt ihmetystä ja vaikka suoranaista vahinkoa ei sattunutkaan, oli tämä tärkeä muistutus. On hyvä muistaa esitellä tarkasti toiminta ja ohjeistaa siitä mainostaminen huolellisesti, jottei alueelle muodostu vääränlaisia mielikuvia.

Kaiken kaikkiaan haastateltavat kokivat paikallisuuden ja määräaikaisuuden todella toimiviksi. Kehittämisajatuksena nostettiin esiin vapaaehtoisten yksilöllisyys ja sen muistaminen. Kahden kuukauden mittainen toimintajakso koettiin myös osin liian lyhyeksi, koska koettiin oman vapaaehtoisuuden käynnistyvän hitaasti. Jakso oli jo loppumaisillaan, kun koettiin että oli vasta päästy vauhtiin.

6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyön luotettavuus perustui avoimuuteen valittujen vapaaehtoisten kanssa. Haastattelupyyntö heille lähetettiin ennakkoviestillä sähköpostitse. Kirjallinen lupa pyydettiin haastattelun yhteydessä. Tutkimuksen eettisyys taattiin keskittymällä opinnäytetyön aiheeseen. Ryhmäläisten omia kertomuksia ei tuoda tutkimuksessa tunnistettavasti esille, samoin haastattelut tehtiin anonymisti. Suoria lainauksia haastatteluista on kuitenkin käytetty opinnäytetyössä, mutta lainauksista ei tunnista haastateltua. Tutkimuksen luotettavuutta parannetaan aineiston tuotosten avoimuudella: litteroinnit on tehty sanantarkasti, ja analysointi avattu taulukoiden avulla ja liitetty osaksi opinnäytetyötä. Opinnäytetyön etenemistä on kuvattu ilman tarkkaa vuotta, jotta osallistujien intimitteetti on paremmin suojattu.

Tutkimusetiikkaa on mahdollista käsitellä kohderyhmän ja vaiheiden kautta. Toinen tapa käsitellä tutkimuksen etiikkaa on suostumuksen, kenttätöiden ja raportoinnin osalta. Lisäksi tärkeää on muistaa huomioida tutkijan rooli tutkimuksen eri vaiheissa. Tärkeää on tutkimuksen alussa informoida kohderyhmää kunnolla siitä mitä ja miksi tutkitaan. Lisäksi tulee varmistaa, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkitaville mitään fyysistä tai psyykkistä haittaa, mutta myös huolehtia siitä, että osallistujien yksityisyyden suojaa kunnioitetaan. Tutkijan tehtävänä on tuottaa luotettavaa ja empiiristä validia tietoa. Sosiaalialalla on koettu olevan tärkeää, että tutkimuseettinen arviointi ja hyvien tutkimuskäytäntöjen huomioiminen on mukana koko prosessin ajan. Lisäksi on tärkeää muistaa, ettei ainoastaan vältetä

vahingon aiheuttamista vaan myös pyritään tuomaan osallistujille hyödyllisiä ja rakentavia kokemuksia tutkimuksen kautta. (Rauhala & Virokannas 2011, 237–238.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019, 7-9) linjaa, että tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Vastuu siitä, että käytännöt toteutuvat, on tutkijalla itsellään. Vastuu jakautuu kuitenkin myös koko tiedeyhteisölle: tutkimusryhmille ja niiden vastuullisille tutkijoille, tutkimusyksiköiden johtajille sekä tutkimusta harjoittavien organisaatioiden johdolle. Eri oppilaitoksilla on vastuu huolehtia, että opiskelijat perehdytetään asianmukaisesti ja että opettajat saavat jatkuvaa koulutusta.

Edellä mainitut ohjeet on pyritty huomioimaan opinnäytetyössä siten kuin ne liittyvät itse tutkimukseen. Opinnäytetyön kohteen ollessa tutkijan oman yksikön toimintaa, on jouduttu entistä tarkemmin miettimään eettistä näkökulmaa toimintaan ja sitä, miten asiat tulevat esitettyksi oikein. Tärkeää on kuitenkin, että analyysi on tehty rohkeasti ja tarvittaessa myös kriittisesti. Opinnäytetyön aikana on konsultoitu myös oppilaitoksen ohjaavia opettajia eettisyyteen liittyen.

Tutkimuksessa eettisyyden lähtökohtana tulisi olla ihmisten kunnioittaminen, oikeudenmukaisuuden korostaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus. Tutkimusprosessissa eettisyydellä tarkoitetaan tekijän ja ohjaajan tapaa suhtautua työhönsä, ongelmiin sekä henkilöihin, joita tutkimus koskee. Eettisyyden näkökulma tulee olla mukana tiedonhankinnassa sekä siinä, miten saatua tietoa käytetään. Myös opinnäytetyön aineiston keruuta koskevat yleiset rehellisyyden periaatteet. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7-9.)

Luotettavuus tutkimuksessa on tärkeää ja siksi oli tärkeää konsultoida myös muita kehittämisprosessissa mukana olevia. Käytännössä se tarkoitti keskusteluja työyhteisössä, liittyen työntekijöiden kokemuksiin paikalliswaparikokeilusta. Keskusteluissa palattiin suunnitteluun, tavoitteisiin sekä arviointiin. Prosessina oman työyhteisön tutkiminen tuo syvempää näkökulmaa omaan työhön. Tutkijan ja työntekijän rooleissa on kuitenkin noudatettava varovaisuutta, ettei tuota omia

mielipiteitä vaan pidättäytyy tutkimuksen tuottamassa faktapohjaisessa tiedossa ja sen analysoinnissa.

Haastatteluissa oli tarpeen pohtia tutkijan ja työntekijän (Walkers-bussin toimintavastaavan) rooleja, jotka oli osaltaan ristiriidassa. Haastateltavat olivat tutkijalle ennestään tuttuja työroolin kautta, mikä varmasti osaltaan helpotti heidän mukaan lähtemistään. Ennakkoon mietitytti, vaikuttaisivatko aiemmat yhteiset kokemukset siihen, ettei suoraa kritiikkiä tutkijalle tulisi.

Ristiriidasta huolimatta valmistelut onnistuivat hyvin, koska haastattelutilanteista tuli rentoja ja hyvätunnelmaisia. Tähän osaltaan varmasti vaikutti myös haastattelijan ja haastateltujen välinen jo olemassa ollut suhde, joka luultavasti vähensi tilanteen jännitystä. Haastattelut etenivät kysymysrunгон mukaisesti, joskin sitä täydennettiin osin ensimmäisen haastattelun jälkeen, jotta kaikissa haastatteluissa kysyttäisiin samat kysymykset. Välillä haastattelun teemat herättivät haastateltavissa ajatuksia ja kysymyksiä, jotka eivät suoranaisesti liittyneet opinnäytetyön teemaan, mutta nämä joko käsiteltiin nopeasti siinä hetkessä tai niihin palattiin haastattelun jälkeen, joka toimi tilanteissa hyvin. Pienimuotoiset tekniset ongelmat haastatteluissa pystyttiin ohittamaan hyvántahtoisesti haastateltavien puolelta. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen haastattelunauhat hävitettiin sovitusti.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vapaaehtoisuus on äärimmäisen arvostettava tapa käyttää omaa aikaansa. Siksi onkin tärkeää muistaa huomioida toiminnassa mukana olevia vapaaehtoisia ja panostaa heidän viihtyvyyteensä kuin myös turvallisuuden sekä tarpeellisuuden tunteeseen. Minna Lahtela (vrt. kuvio 2; 2.1) nostaa esille vapaaehtoisuuden vastavuoroisuuden, joka onkin perustavanlaatuinen ajatusmalli vapaaehtoisuudessa. Nykyaikana, kun kiire ja arjen hektisyys (vrt. 2.2) ovat useimmiten normaali olotila, korostuu oman ajan arvostaminen. Sitä, mihin omaa arvokasta

aikaa halutaan antaa, pohditaan entistä tarkemmin. Siksi vapaaehtoisia rekrytoitaessa onkin huomattavan tärkeää pohtia jo etukäteen, miten saada heidät tuntemaan itsensä tarpeellisiksi. Nämä asiat korostuivat myös tehdyissä haastatteluissa, kun vapaaehtoiset kertoivat kokemuksestaan Walkers-bussin illoissa ja siitä miltä vastaanotto ja toiminnassa mukana oleminen heistä tuntui.

Paikallisuus vapaaehtoistyössä on myös huomioitava asia, kun halutaan saada ja sitouttaa vapaaehtoisia mukaan toimintaan. Alueellista yhteisöllisyyttä voimavarana kannattaa hyödyntää. Walkers-bussin paikalliswaparikokemuksen sekä haastatteluissa nousseiden kokemusten kautta voidaan todeta, että merkityksellisiä tekijöitä onnistuneeseen vapaaehtoiskokemukseen paikallisuuden kautta ovat toiminnan maine ja sijainti, alueellinen tunneyhteys sekä vapaaehtoisen tarpeeseen vastaaminen. Haastateltavat toivat esiin sijainnin merkityksen vaikutuksen vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtemiseen. Jos aikaansa pystyy antamaan ilman pitkiä siirtymisiä, on kynnys osallistua huomattavasti matalampi. Tämä korostuu etenkin silloin, kun vapaaehtoinen tulee toimintaan mukaan ensimmäistä kertaa. Walkersissa kokemukset pitkäaikaisista wapareista ovat vahvoja ja esimerkiksi Walkers-bussin mukana liikkuu vapaaehtoisia myös toiminta-alueesta ulkopuolelta. Näin ollen ensimmäinen kerta vapaaehtoisuudessa kannattaa tarjota alueellisesti, jolloin pidempiaikainenkin sitoutuminen on helpompaa, jos kokemus on positiivinen.

Ajatus Walkers-bussin toiminnasta osallisuuden tilana, jota Niemisen aineiston kautta olen pohtinut (vrt. 2.4) on kiinnostava. Kyseisen teorian neljäs, viiden ja kuudes ulottuvuus ovat sellaisia, joita on mahdollisuus yhdistää bussin toimintaan. Neljäs tila kuvaa aikaa eli menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Tästä näkökulmasta vapaaehtoisten menneet kokemukset sekä nykyhetken ajatukset varmasti vaikuttavat päätöksiin ja toiveisiin tulevaisuudesta. (vrt. osallisuuden tilan viides ulottuvuus). Osalla paikalliswaparitoimintaan lähteneistä oli alueeseen liittyvä kokemus, johon he halusivat muutosta (vrt. nuoriin liittyvä somekirjoittelu). Näin ollen voidaan ajatella Walkers-bussin toimineen osallisuuden tilana, joka mahdollisti eri ulottuvuudet wapareille. Kuudes ulottuvuus pitää sisällään erilaiset mahdollisuudet. Ne yhdistettynä osallisuuden tilan ajatukseen yhteiskehittämisinä ovat helposti yhdistettävissä Walkers-toimintaan. Eräänä

yhteiskehittämisen tapana ovat turvallisuuskävelyt, joita Walkers-bussi järjesti paikalliswaparikokeilun toimintajaksoilla (nykyhetkessä edelleen olemassa, mutta kehittyessä turvallisuustyöpaja). Niihin kutsuttiin mukaan myös alueen wapareita ja siten osallistettiin heitä mukaan alueen kehittämiseen yhdessä nuorten ja toimijoiden kanssa.

Nykyajan hektisessä arjessa (vrt. 2.2) vapaaehtoistyön moninaisuus nousee uuteen arvoon. Moninaisuudella tarkoitan vapaaehtoisuuden eri muotoja ja aikajaksoja. Määräaikaisuus vapaaehtoistyössä mahdollistaa lyhyen ja ennalta määritetyn aikajakson vapaaehtoistyön, jolloin painetta pitkäaikaisesta sitoutumisesta ei synny. Tämä ei kuitenkaan poista mahdollisuutta pidempiaikaisen vapaaehtoisuuden syntymiseen, vaan mielestäni päinvastoin madaltaa sen kynnystä. Eräs haastateltava puhui vapaaehtoistyön lopettamisesta niin, ettei pitkäaikaisesta vapaaehtoistyöstä ole ”kunniallista tapaa poistua”. Määräaikaisuus osaltaan tarjoaa tällaisen mahdollisuuden, vaikka mielestäni tällaista ajatusta ei alun perin tarvitsisi syntyä. Vapaaehtoistyötä järjestävän toimijan tulee huolehtia siitä, ettei vapaaehtoistyöstä muodostu pakkoa, vaan se perustuu hyvään fiilikseen sekä vapaaehtoiseen tahtoon. Painetta siitä, että nyt olisi pakko lähteä vapaaehtoistyöhön tulee kaikin keinoin välttää. Joustavuus sekä avoimet keskusteluyhteydet vapaaehtoisten kanssa ovat tärkeitä elementtejä vapaaehtoisten kanssa toimimisessa. Tähän viitataan myös timanttimalissa etäisyys- läheisyys motivaatioiden kohdalla, jossa toiminnan joustavuus koetaan tärkeäksi elementiksi (Yeung 2005).

Merkityksellisyyden tunne on asia, josta olen keskustellut aiemmin erinäisissä tilanteissa wapareiden kanssa ja näiden haastatteluiden myötä ymmärrys siitä vahvistui. Myös Yeung (2005) käsittelee merkityksellisyyttä ja motivaatiota timanttimalissaan antaminen- saaminen motivaatioiden kohdalla. Vapaaehtoisen motivaation ja sitoutumisen kannalta on äärimmäisen tärkeää tarjota hänelle sellaiset puitteet, että hän kokee olevansa hyväksytty, tarpeellinen ja toimintaan mukaan toivottu. Näiden toteutuessa voidaan olettaa, vapaaehtoisen muiden elämän osa-alueiden ollessa kunnossa, että toiminnassa on mukana tyytyväinen vapaaehtoinen. Edellä mainitut asiat myös tukevat sitä, että jonkin asian ollessa huonosti vapaaehtoinen tuo sen esiin.

Kokemuksen tutkiminen, analysoiminen ja johtopäätösten tekeminen oli mielenkiintoista. Lähtökohtaisesti se, että oli mahdollisuus syventyä kuuntelemaan paikalliswapareiden ajatuksia, kokemuksia ja näkökulmia suhteessa Walkers-bussin toimintajaksoon, oli palkitsevaa. Haastatteluissa esiintyi eritasoisesti tunne-, asia- ja myös teoriapohjaista kokemusta. Tämä kirjon monipuolisuus lisäsi tutkimusaineistoon erilaisia tärkeitä vivahteita.

Walkers-bussilla paikalliswaparitoiminta tulee jatkumaan, kun läsnä oleva poikkeustilanne (korona) on ohi. Toiminta on hyvin aluepainotteista, jolloin alueen asukkaiden kautta on mahdollista saada hyvin erilaista tietoa ja näkökulmaa verrattuna esimerkiksi toimijoihin. Näin ollen halutaan tarjota alueen asukkaille mahdollisuus vaikuttaa oman alueensa nuorten hyvinvointiin ja lisätä siten nuoriystävällistä ajattelua. Alueen muilla toimijoille tarjotaan jatkossakin mahdollisuus hyödyntää koulutettuja wapareita bussin toimintajakson päätyttyä.

Osana pidempiaikaista vapaaehtoistoiminnan kehittämistyötä on syksyllä 2020 Walkersissa otettu käyttöön Waparipankki-kokeilu. Kyseisessä mallissa vuosi jaetaan toiminnan mukaan jaksoihin, joihin vapaaehtoinen voi ilmoittautua mukaan. Toiminta sisältää Walkers-talon sekä -bussin toiminnot, kuten myös verkko-osallistumismahdollisuuden Walkers-kahvilassa Discordissa. Vaihtoehtoisesti vapaaehtoinen voi jäädä myös pankkiin odottamaan sopivaa ajankohtaa aktivoitumiselle. Tällä tavalla Aseman Lapset ry pyrkii vastaamaan muuttuneeseen ajankäyttöön (vrt. 2.2) tarjoamalla monipuolista ja määräaikaista vapaaehtoisosallistumista.

7.1 Oma prosessini

Henkilökohtaisesti tämä opinnäytetyöprosessi oli hyvin kasvattava niin henkisesti kuin ammatillisesti. Työn ja opiskelun yhteensovittaminen yhdistettynä haastaviin elämäntilanteisiin sekä päätökseen tehdä opinnäytetyö yksin, ovat pakottaneet moninaisesti pohdintoihin. Lisäksi itsestä riippumattomista syistä jouduin

vaihtamaan opinnäytetyön aihetta ja aloittamaan koko prosessin alusta. Siksi uskon, että kiire ja väsymys näkyvätkin lopputuloksessa selkeästi.

Opintojen venymisen ja opinnäytetyön aiheen vaihdon myötä, olen joutunut käymään itseni kanssa pohdintoja siitä, mikä on riittävää. Keskeyttäminen on monesti käynyt mielessä, mutta kuitenkin oma luonne ei ole siihen taipunut. Jo opintojen venyttäminen on ollut tietynlainen henkisen kasvun prosessi, jossa olen joutunut opettelemaan asioiden uudenlaista priorisointia.

Ammatillisesti prosessi on osittain ollut erittäin mielekäs ja kiinnostava. Oma asema Walkers-bussin toimintavastaavana ja sitä kautta toiminnan kehittämisen velvoite yhdessä tiimin kanssa, ovat taustalla vaikuttaneet mielenkiinnon pysymiseen wapareiden ajatusten syventämisen osalta. Olen varma siitä, ettei minusta tule tutkijaa, joten akateemisen tekstin tuottaminen lähdeviitteineen on ollut äärimmäisen tuskallinen prosessi. Wapareiden haastattelut ja niiden herättämät ajatukset ovat kuitenkin olleet paras ja kasvattavin osa prosessia. Syvempi paneutuminen wapareiden kokemukseen Walkers-bussin toimintajaksoilta on antanut tietoa, jota en muuten olisi saanut. Osin saatu tieto, kehittämissuhteet ja palautteet oli saatu jo toimintajaksojen palautteissa. Haastattelut kuitenkin syvensivät tietoa ja avasivat heidän kokemustaan vapaaehtoisuudesta. Tärkeitä kehittämissuhteita tuli liittyen koulutukseen sekä iltojen sisältöjen kehittämiseen. Kokempohjainen tieto perehdytyksestä, vastaanottamisesta iltoihin sekä merkityksellisyden tunteen muodostumisesta auttaa osaltaan myös toiminnan kehittämistä jatkossa. Walkers-bussin vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen saatiin erityistä tietoa myös onnistumisista jopa liikuttavien palautteiden kautta. Tältä osin saatu tieto on myös syvempää kuin aiemmissa palautetilanteissa saatu.

Asioita, joita tästä prosessista vapaaehtoistoiminnan osalta jää mukaani ovat sananmuotojen tärkeys kouluttamisessa, paikallisuuden hyödyntäminen sekä määräaikaisuuden tärkeys. Lisäksi myös vapaaehtoisten huomiointi ja merkityksellisyden osoittaminen heille muotoutuivat tärkeiksi huomioiksi.

7.2 Jatkotutkimusehdotukset

Tässä opinnäytetyössä haastateltavien määrä oli pieni, joten olisi mielenkiintoista lukea tutkimus, joka perustuisi laajempaan otantaan vapaaehtoisten kokemuksia. Aiheeksi voisi valikoitua paikallisuus ja määräaikaisuus vapaaehtoistoiminnassa pääkaupunkiseudun ulkopuolella pienemmissä kunnissa. Walkers- toimintaa järjestetään valtakunnallisesti. Opinnäytetyön tekohetkellä Eurajoella, Kajaanissa, Kauhajoella, Kuusamossa, Kotkassa, Oulussa sekä Siuntiossa kahvilamuotoisena. Lisäksi Walkers-autot eli Wautot kiertävät ympäri Suomea toimintajakoilla. Näin ollen olisi mielenkiintoista saada tuotettua valtakunnallista dataa aiheesta, jolloin pystyisi myös vertailemaan vapaaehtoisten kokemusten eroja. Eritoten kun vertailua tehtäisiin kaupunginosien ja pienten kuntien välillä. Näkyisikö kokemuksissa ja näkökulmissa eroja? Tämä opinnäytetyö toimii ponnistuslautana, jos lisätutkimusta halutaan toteuttaa.

Myös muiden järjestöjen kokemuksista liittyen paikalliseen ja määräaikaiseen vapaaehtoistoimintaan, olisi mielenkiintoista lukea. Onko muilla järjestöillä millaisia kokemuksia aiheeseen liittyen?

LÄHTEET

- Anttila, A-H., Anttila, T., Liikkanen M & Pääkkönen, M. (2015). Johdanto: Aika, ajankäyttö ja sosiaalinen muutos 2000-luvun Suomessa. Teoksessa A-H, Anttila (toim.), T. Anttila, M. Liikkanen & M. Pääkkönen. Ajassa kiinni ja irrallaan- yhteisöllisen normit 2000-luvun Suomessa. Tilastokeskus
- Anttila, T. Oinas, T. & Nätti, J. (2015). Kadotettu viikonloppu –Ajankäytön muutokset viikonloppuisin. Teoksessa A-H, Anttila (toim.), T. Anttila, M. Liikkanen & M. Pääkkönen. Ajassa kiinni ja irrallaan- yhteisöllisen normit 2000-luvun Suomessa. Tilastokeskus
- Aseman lapset ry (i.a -a). Saatavilla 23.11.2020 <https://www.asemanlapset.fi/fi/aseman-lapset-ry/jarjestotoiminta-ja-hallitus>
- Aseman lapset ry (i.a -b). Saatavilla 23.11.2020 <https://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotomme/walkers>
- Aseman lapset ry (i.a -c). Saatavilla 23.11.2020 <https://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotomme/walkers-bussi>
- Aseman lapset ry (i.a -d). Saatavilla 23.11.2020 <https://www.asemanlapset.fi/fi/tue-toimintaamme/vapaaehtoistyohon>
- Govaart, M-M., Van Daal, H., Muniz, A & Keesom, J. (2001). Volunteering Worldwide. Amsterdam: Netherlands Institute of Care and Welfare.
- Harju, A. (2019). Vapaaehtoisuuden filosofia. Teoksessa S.Hirvonen & S. Puolitaival (toim.). Vapaaehtoistoiminnan arvo. Kansalaisareena
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (1995). Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino. 40-113
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2011). Tutkimushaastattelu- teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus
- Huhtinen A-M. & Tuominen J. (2020). Fenomenologia- ihmisten kokemukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus
- Julkunen, R. & Nätti, J. & Anttila, T. (2004). Aikanyrjähdys: keskiluokka tietotyön puristuksissa. Tampere: Vastapaino.
- Karjalainen, J. & Saranpää, U. (2002). Havaintoja huono-osaisuudesta. Stake-sin ja SPR:n neljäs huono-osaisuusselvitys. Gummerus

- Keinänen, P. (2009). Palkansaajien työajan muutokset ja työaikamuodot. Teoksessa A. Pärnänen & K-M. Okkonen (toim.) Työelämän muutosten vuosikymmenet. Työmarkkinat 2009. Helsinki: Tilastokeskus
- Kukkola, J. (2018). Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa J. Toikkanen & I-A . Virtanen. (toim.). Kokemuksen tutkimus VI. Kirjaksi.net
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). Interviews- learning the craft of qualitative research interviewing. Sage
- Liimakka, S. (2012). Kokemus, kieli ja kokemuksen mieli- - metodisia pohdintoja. Teoksessa L. Kiviniemi, K. Koivisto, T. Latomaa, M. Meriluoto, P. Sandelin & T. Suorsa (toim.). Kokemuksen tutkimus III- teoria, käytäntö, tutkija. Juvenes Print
- Lahtela, M. (2008). Voiko vapaaehtoisporaasta kasvaa sika? Yhteistyöstä voimaa ammatilliseen vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Humak
- Nieminen, A. (2019). Osallisuuden tila- käsitteestä ja toteutuksesta. Punamusta Oy
- Nylund, M. (2000). Varieties of Mutual Support and Voluntary Action - A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers
- Pihlaja, R. (2010). Kolmas sektori ja julkinen valta. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Rauhala, P. & Virokannas, E. (2011). Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin (toim.). Sosiaalityön arvot ja etiikka. Ps Kustannus
- Tiessen, R. (2018). Learning and Volunteering abroad for development- unpacking host organization and volunteer rationales. Taylor & Francis Ltd
- Toikkanen, J. & Virtanen, I-A. (2018). Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä. Teoksessa J. Toikkanen & I-A Virtanen (toim.). Kokemuksen tutkimus VI. Kirjaksi.net
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus- ja sisältöanalyysi. Helsinki. Tammi
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen toimikunnan julkaisuja. 2019. Saatavilla

23.11.2020 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf

UN volunteers. (2018). 2018 State of the World's Volunteerism Report- The thread that binds Volunteerism and community resilience.

Yeung, A-B. (2002). Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa- ihan- teita vai todellisuutta? Hakapaino

Yeung, A-B.(2004). The Octagon Model of Volunteer Motivation: Results of a Phenomenological Analysis. Saatavilla 23.11.2020 https://www.researchgate.net/publication/226212272_The_Octagon_Model_of_Volunteer_Motivation_Results_of_a_Phenomenological_Analysis

Yeung, A-B. (2005). Vapaaehtoistoiminnan timantti- miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa M. Nylund & A-B. Yeung. Vapaaehtoistoiminta- Anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino

Yeung, A-B. (2007). Innoittava vapaaehtoistoiminta- toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa A. Harju 2007. Kansalaistoiminnan kätetty aarre. Painotalo Casper

LIITE 1: Lupapyyntö osallistujilta opinnäytetyön tekemiseen ja haastatteluun

Hei!

Olen sosionomi (YAMK) opiskelija Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä Aseman lapset ry:n Walkers-bussin vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Walkers- paikalliswapareiden kokemuksia ja ajatuksia osallistumisestaan Walkers-bussin toimintaan sekä siitä, miten he kokevat vapaaehtoistyön määräaikaisuuden ja paikallisuuden.

Tapa, jolla aineistoa kerätään, on teemahaastattelu. Yksittäisten vastaajien mielipiteitä ei kirjata tunnistettavasti. Haastatteluaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Lisätietoa saa allekirjoittaneelta!

Mika Rouvinen

050 4713999

mika.rouvinen@student.diak.fi

Suostun anonyymiin haastatteluun

Aika ja Paikka _____

Haastatteluun osallistuvan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2: Teemahaastattelurunko

Vastaajan taustaa ja ennakkokäsityksiä kartoittavat kysymykset:

- Onko aiempia kokemuksia vapaaehtoisuudesta? Jos on niin millaisia?
- Minkälainen mielikuva on Walkersista ja vapaaehtoistyössä siellä?
- Minkälainen kuva sinulla oli Walkers-bussista?
- Mikä tuki päätöstäsi lähteä mukaan vapaaehtoiseksi?
- Miten vapaaehtoisuuden määräaikaisuus vaikutti päätökseesi?
- Oliko jotain asioita, joiden vuoksi emmit mukaan lähtemistä? Mitkä asiat olisivat voineet estää wapariksi lähtemisen?
- Minkälaisia ennakko-odotuksia sinulla oli hakiessasi wapariksi?
- Oliko jotain mihin toivoit pystyväsi vaikuttamaan vapaaehtoisuuden kautta?

Koulutukseen liittyvät kysymykset:

- Miten löysit tiedot koulutuksesta? (markkinointi)
- Millä mielellä tulit koulutukseen? (Ennakkotiedotus)
- Antoiko koulutus tarvittavat valmiudet waparina toimimiseen?(Sisällön riittävyys)
- Miten koit koulutuksen kattavuuden sisällön osalta?
- Kehittämisehdotuksia koulutukseen?

Paikalliswapariuteen liittyvät kysymykset:

- Mitä odotuksia sinulla oli koskien waparina toimimista? Mitä halusit kokea? Mitä saavuttaa? (Vapaaehtoisuuden vastavuoroisuus)
- Millä tavalla koit perehdytyksen Walkers-bussilla?
- Miten sinut otettiin vastaan waparina? (Saitko tilaa toimia?)
- Koitko saaneesi mahdollisuuden hyödyntää osaamistasi waparina?
- Mitä odotuksia sinulla oli omalla asuinalueella waparina toimimiseen?

Waparin kokemusta kartoittavat kysymykset:

- Minkäläinen mielikuva sinulle jäi waparina toimimisesta?
- Mikä oli waparijaksosi paras anti?
- Miten koet päässeesi vaikuttamaan paikallisesti waparina?
- Jäikö jokin asia mietityttämään?
- Miten kokemuksesi wapariudesta vastasi ennakko-odotuksiasi?
- Olisiko jotain voitu tehdä toisin? Kehittämisehdotuksia?

Lisäkysymykset:

- Miten haluaisit jatkaa vapaaehtoistyötä jatkossa?
- Vastasiko kokemuksesi ennakko-odotuksia/- toiveitasi?
- Tiivistettynä: Miten koit määräaikaisen ja omaan asuinalueeseen suuntautuvan vapaaehtoisuuden?

LIITE 3: Aineiston analyysi: Määräaikaisuuden merkitys vapaaehtoisuuteen

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
<i>Se vaikutti 99%. Se johtui siitä, että mulla oli kesänä. Tai viime talvena mä tein kouluu, töitä ja vapaaehtois-töitä. ja Mun elämä oli aika täys, et siihen ei mahtunut.</i>	Päätöstä helpottava	Määräaikaisuus	Vapaaehtoisuus	Walkers-bussin paikallis-wapareiden kokemus toimintajaksosta
<i>Vaikutti! Paljonkin! Koska tota hallitsematon pitkäaikainen projekti voi muodostua monella tavalla taakaksi jos-sain vaiheessa mahdollisesti, koska sitä ei pysty sillä tavalla niin kuin lopettamaan. Siinä ei oo sellaista kunniallista poistumistietä</i>	Päätöstä helpottava	Määräaikaisuus	Vapaaehtoisuus	Walkers-bussin paikallis-wapareiden kokemus toimintajaksosta

LIITE 4: Aineiston analyysi: Koulutuksen ja perehdytyksen merkitys onnistuneeseen vapaaehtoisuuskokemukseen

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
<i>Mut muuten mä sain semmoisen hyvän yleiskuvan ja mut et kyl se sit kun mä tulin sinne bussiin niin se teidän vastaanotto ja se et te annoitte siihen niinkun sen perehdytyksen et miten bussissa toimitaan niin kylhän se on hirveen merkityksellistä</i>	Tuki valmistautumiselle	Koulutus ja perehdytys	Vapaaehtoisuus	Walkers-bussin paikalliswapareiden kokemus toimintajaksosta
<i>Siinä oli semmoista hyvää teoriapohjaa ja syvyydellään yllätti. Oli tosi vaikuttanut!</i>	Tuki valmistautumiselle	Koulutus ja perehdytys	Vapaaehtoisuus	Walkers-bussin paikalliswapareiden kokemus toimintajaksosta

LIITE 5: Aineiston analyysi: Kokemus Walkers-bussin waparijaksosta

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
<i>Eli tosiaan mun oma elämäntilanne oli viime talvena sellainen, et aika työntäyteinen ja tuntui et siihen ei vaan mahdu mitään. Et mul piti olla ihan ääretön motivaatio et mä lähin mukaan. ja sit kuitenkin mä viihdyin siellä tavallaan ja koin sen niin merkitykselliseksi</i>	Yksilöllinen kokemus	paikalliswapariius	Vapaaehtoisuus	Walkers-bussin paikalliswapareiden kokemus toimintajaksosta
<i>Erittäin positiivinen, myönteinen. Just semmoinen et otettiin vahvasti mukaan ja vähän jopa hämmentävää se huomio ja huolenpito.</i>	Tuki valmistautumiselle	Koulutus ja perehdytys	Vapaaehtoisuus	Walkers-bussin paikalliswapareiden kokemus toimintajaksosta